

2017-029

Archeologienota Aalst Kwalestraat

Verslag van Resultaten

Bert ACKE, Maarten BRACKE en Kris VAN QUAETHEM

7-5-2017

Titel: Archeologienota Aalst Kwalestraat

Erkend archeoloog: Maarten Bracke, OE/ERK/Archeoloog/2015/00036

Auteurs: Bert Acke, Maarten Bracke, Kris Van Quaethem

Projectcode bureauonderzoek: 2017C326

Intern projectnummer: 2017.029

Locatiegegevens: Aalst Kwalestraat 65A

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 124945 en Y: 179508; X: 125182 en Y: 179718

Kadastergegevens: Aalst (Nieuwerkerken), afdeling 13, sectie B, percelen 146B/2, 152C, 152D, 153C, 156L, 156M, 159D, 327A, 327/2 en 339A (zie figuur 1)

Topografische kaart: zie figuur 5 en 6

Betrokken actoren: Bert Acke (assistent-archeoloog), Maarten Bracke (erkend archeoloog), Kris Van Quaethem (assistent-archeoloog) en Tom Spaenhoven (contactpersoon initiatiefnemer)

Wetenschappelijke advisering: /

Plaats en datum: Zelzate, 07/05/2017

© Acke & Bracke bvba, Leegstraat 170, 9060 Zelzate. De auteurs aanvaarden geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de auteurs.

1. INLEIDING	4
1.1. WETTELIJK KADER	4
1.2. ONDERZOEKSOPDRACHT	4
1.2.1. VRAAGSTELLING	4
1.2.2. RANDVOORWAARDEN	4
1.3. WERKWIJZE EN STRATEGIE	5
1.3.1. MOTIVERING ONDERZOEKSSTRATEGIE	5
1.3.2. ORGANISATIE VAN HET VOORONDERZOEK	6
1.3.3. ADVIES SPECIALISTEN	6
1.3.4. WETENSCHAPPELIJKE ADVISERING	6
1.3.5. SELECTIE BRONNEN	6
2. BUREAUONDERZOEK	7
2.1. HUIDIGE TOESTAND	7
2.2. GEPLANEDE WERKEN	9
2.3. LANDSCHAPPELIJKE LIGGING	11
2.3.1. TOPOGRAFISCHE SITUERING	11
2.3.2. LANDSCHAPPELIJKE SITUERING	13
2.3.3. BODEMKUNDIGE SITUERING	16
2.3.4. GEOLOGISCHE SITUERING	17
2.4. HISTORISCHE SITUERING	20
2.5. ARCHEOLOGISCHE SITUERING	26
3. SYNTHESE	28
3.1. ARCHEOLOGISCH VERWACHTINGSPATROON	28
3.2. AFWEGING VERDER VOORONDERZOEK	28
3.3. BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN	29
4. SAMENVATTING	31
5. BIBLIOGRAFIE	32
6. BIJLAGES	33

1. Inleiding

1.1. Wettelijk kader

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag te Aalst Kwalestraat 65A, gelegen buiten woon- of recreatiegebied, waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 5000m² of meer betreft en de initiatiefnemer een privaatrechtelijke persoon is, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

1.2. Onderzoeksopdracht

1.2.1. Vraagstelling

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?
- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?
- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?
- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?
- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?
- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

1.2.2. Randvoorwaarden

Niet van toepassing.

1.3. Werkwijze en strategie

1.3.1. Motivering onderzoeksstrategie

In het bureauonderzoek wordt een zo duidelijk mogelijk beeld gevormd van de huidige archeologische, historische en landschappelijke informatie van het projectgebied en diens omgeving. Deze gegevens worden vergeleken met de geplande werken en de hiermee gepaarde gaande verstoringen en vergravingen in de bodem. Het uiteindelijke doel is het bepalen of verder archeologisch onderzoek al dan niet aangewezen is.

Informatie over de afbakening van het plangebied en de geplande werkzaamheden werd aangeleverd via de initiatiefnemer door middel van ontwerpplannen en via mondelinge of schriftelijke communicatie. Om een zicht te krijgen op de huidige archeologische kennis van het plangebied, de directe omgeving en van de gemeente Aalst – Nieuwerkerken in het algemeen werd de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) geraadpleegd.¹ Deze online databank is uitsluitend toegankelijk voor geregistreerde gebruikers (hoofdzakelijk archeologen). Aanvullend werden verschillende historische kaarten geraadpleegd via Geopunt², de centrale toegangspoort tot geografische overheidsinformatie, en via Cartesius³, een databank die kaarten bundelt van het Nationaal Geografisch Instituut (NGI), de Koninklijke Bibliotheek, het Rijksarchief, lokale archieven en het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika. Aansluitend hierbij werden ook verschillende luchtfoto's bekeken die genomen zijn sinds de jaren '70 van vorige eeuw. Op het kaartmateriaal en de luchtfoto's werd het plangebied geprojecteerd, om zodoende een duidelijk beeld te krijgen van het landgebruik gedurende de laatste eeuwen. Geopunt leverde ook verschillende kaarten op die betrekking hebben tot de landschappelijke en bodemkundige ligging van het gebied. Een kadasterplan dat beschikbaar is via de GRB-kaart op Geopunt werd vergeleken met hetgene dat beschikbaar is via de CadGIS Viewer van de Federale Overheid.⁴ Een topografische kaart werd verkregen via het NGI.⁵

Op basis van dit onderzoek en het raadplegen van bovenvermelde bronnen kan een antwoord gegeven worden op de vooropgestelde onderzoeksvragen.

¹ <https://cai.onroenderfgoed.be/>

² <http://www.geopunt.be/kaart>

³ <http://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>

⁴ <http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/>

⁵ <http://www.ngi.be/topomapviewer/>

1.3.2. Organisatie van het vooronderzoek

In eerste instantie wordt gestart met het bureauonderzoek waarbij de diverse beschikbare bronnen geraadpleegd worden. Daarnaast wordt in detail bekeken wat de huidige toestand is van het plangebied en worden de geplande werkzaamheden onder de loep genomen. Op basis van deze gegevens samen wordt afgetoetst of ten eerste verder vooronderzoek noodzakelijk is en ten tweede welke onderzoekstappen er eventueel genomen moeten worden.

1.3.3. Advies specialisten

Niet van toepassing.

1.3.4. Wetenschappelijke advisering

Niet van toepassing.

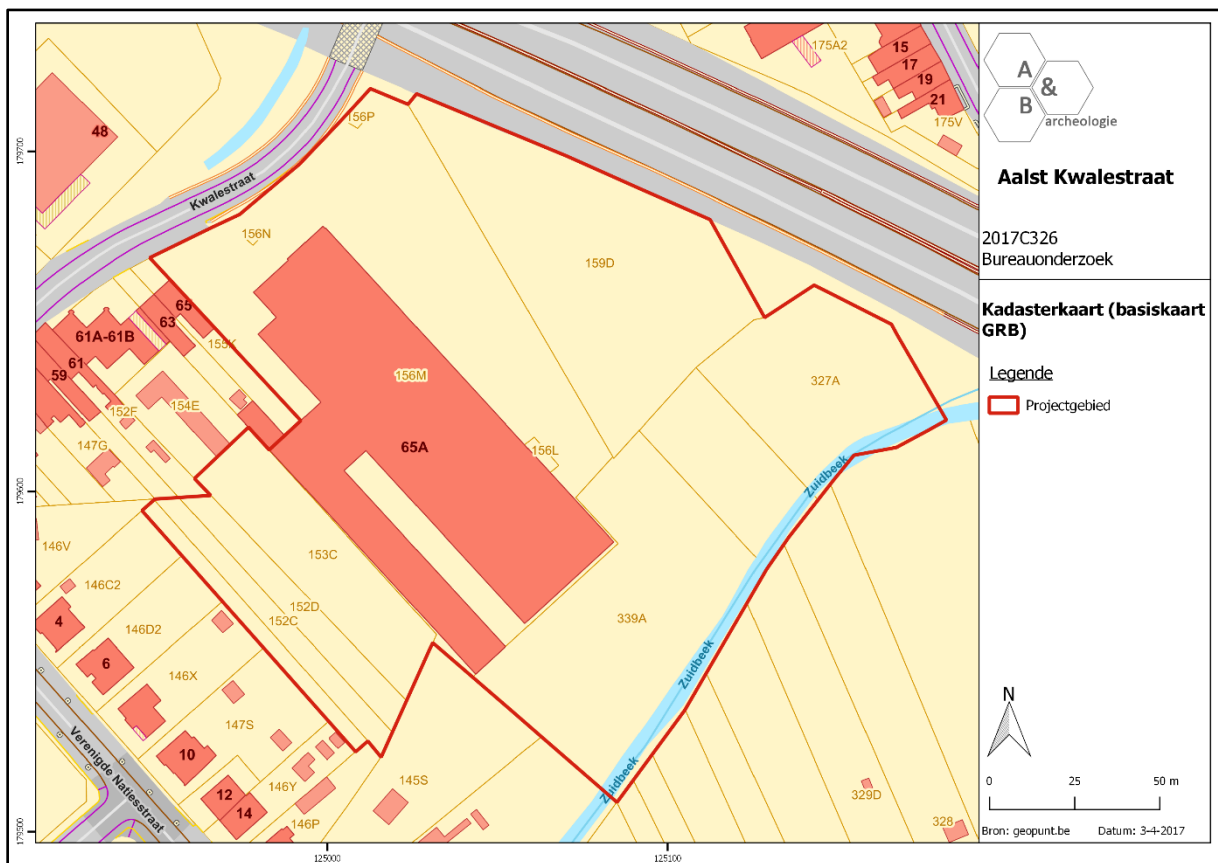
1.3.5. Selectie bronnen

De gebruikte bronnen zijn beschreven onder 1.3.1. De bronnen daaronder vermeld waren afdoende om een gedegen advies te geven voor een verder archeologisch traject. Bijkomend archiefonderzoek werd, gezien de ligging van de site in een landelijke gemeente, niet opportuun geacht.

2. Bureauonderzoek

2.1. Huidige toestand

Het terrein situeert zich in de Aalsterse deelgemeente Nieuwerkerken en bevindt zich tussen de Kwalestraat in het noordwesten en de E40 in het noordoosten. De zuidwestelijke kant wordt begrensd door tuinzones van woonkavels waarvan de woningen aan de Verenigde Natiestraat gelegen zijn. De zuidoostelijke grens wordt gevormd door de Zuidbeek. De totale oppervlakte van het projectgebied bedraagt ca. 28 000m². Op het terrein bevindt zich een bedrijfsgebouw met oppervlakte van ca. 5 800m². Rondom het bedrijfsgebouw bevindt zich verharding waarop heftrucks, hoogtewerkers, kranen e.d. uitgesteld staan. De overige delen van het terrein bestaan voornamelijk uit grasland: het betreft voornamelijk de percelen ten zuiden van het terrein (ca. 3 270m²) en de zone in het noorden (ca. 3 450m²) van het plangebied. In de noordoostelijke hoek zijn voor een zone van ca. 3 430m² struikgewas en bomen te vinden. Aan de zuidoostelijke zijde bevindt zich zoals reeds vermeld de Zuidbeek. Ook bevindt zich vlak langs het bedrijfsgebouw een gsm-mast op het terrein.



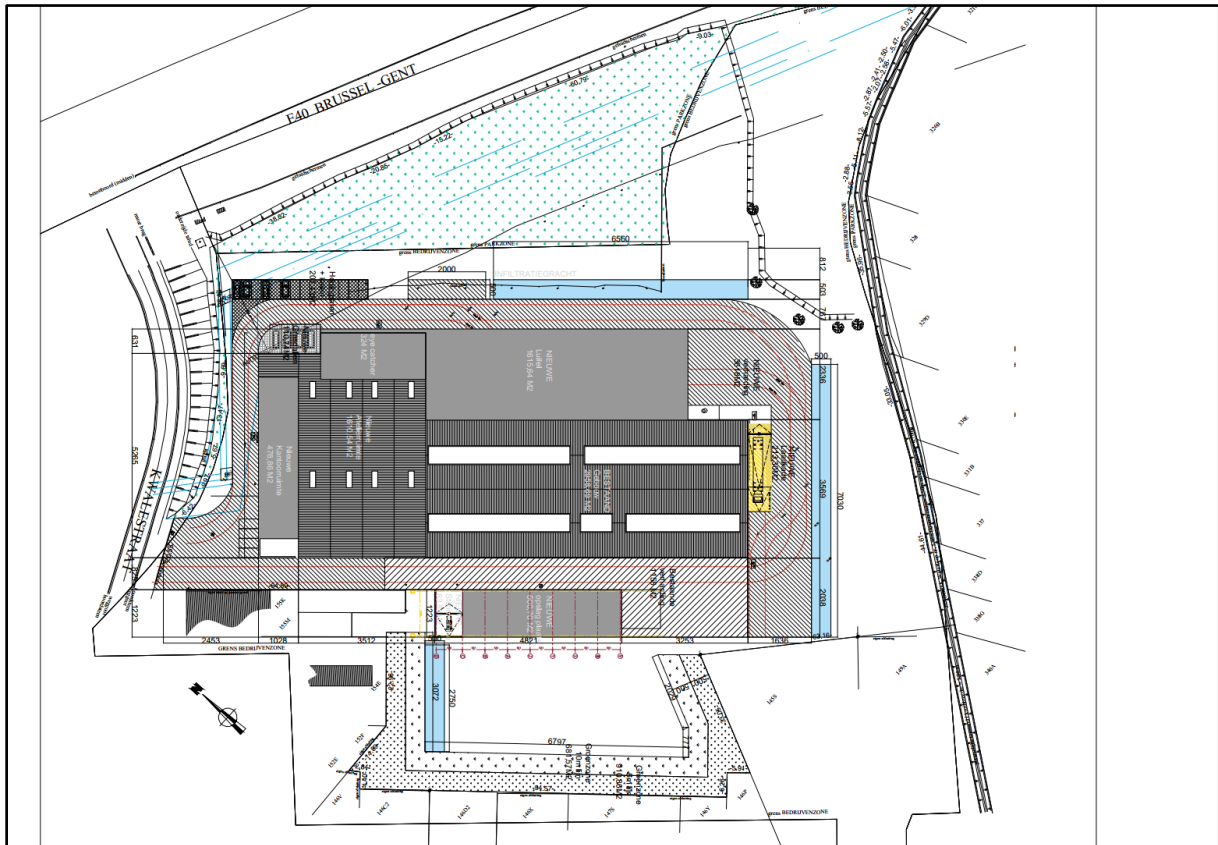
Figuur 1 Uitsnede uit het kadasterplan (bron: geopunt.be).



Figuur 2 Orthofoto 2016 (bron: geopunt.be).

2.2. Geplande werken

De geplande werken omvatten de verbouwing en uitbreiding van een bestaand bedrijf. Het betreft de aanleg van een nieuwe atelierruimte (1610m²), een eye-catcher (324m²), een nieuwe kantoorruimte (479m²), een nieuwe luifel (1615m²), nieuwe verharding (3618m²), nieuwe laadkade (213m²), nieuwe waterdoorlaatbare verharding in grasdallen (111m²) en keien (207m²), nieuwe opslagloods (501m²), nieuwe stoomcabine (84m²) en drie infiltratiegrachten (328m² voor de noordoostelijke gracht, 352m² voor de zuidoostelijke gracht, 137,50m² voor de zuidwestelijke gracht). Met de gedeeltelijke uitzondering van de aanleg van de zuidwestelijke infiltratiegracht en enkele vierkante meters in het noordwesten, zullen deze werken gebeuren ter hoogte van reeds bebouwde of verharde delen van het terrein, zoals figuur 4 aangeeft. De nieuwe gebouwen zullen hoofdzakelijk ingeplant worden op zones die heden reeds door het bedrijfsgebouw ingenomen zijn. De nieuwe verharding wordt aangelegd waar heden reeds verharding aanwezig is. De delen van het projectgebied die uit grasland bestaan, zullen niet onderhevig zijn aan bodemingrepen, met uitzondering van de zuidwestelijke infiltratiegracht (137,50m²). Gedetailleerde informatie over de funderingen e.d. van de geplande gebouwen is nog niet beschikbaar, daar deze afhangen van de resultaten van nog uit te voeren sonderingen. Gezien de gebouwen ingeplant worden op zones die reeds bebouwd zijn, is het bodemarchief wellicht reeds verstoord op deze zones. De verharding zal aangelegd worden op hetzelfde niveau van de huidige aanwezige verharding en zal bijgevolg geen bijkomende bodemverstoring met zich meebrengen. Ter hoogte van de loskaai zal een diepere bodemingreep plaatsvinden, aangezien een helling van 4 tot 10% voorzien wordt. Indien het bodemarchief hier nog bewaard zou zijn, zal dit hier wellicht vernield worden. De infiltratiegrachten zullen ca. 2m diep worden uitgegraven en zullen wel een verstoring van het bodemarchief veroorzaken, indien dit nog niet verstoord zou zijn.



Figuur 3 Uitsnede uit inplantingsplan (bron: initiatiefnemer).



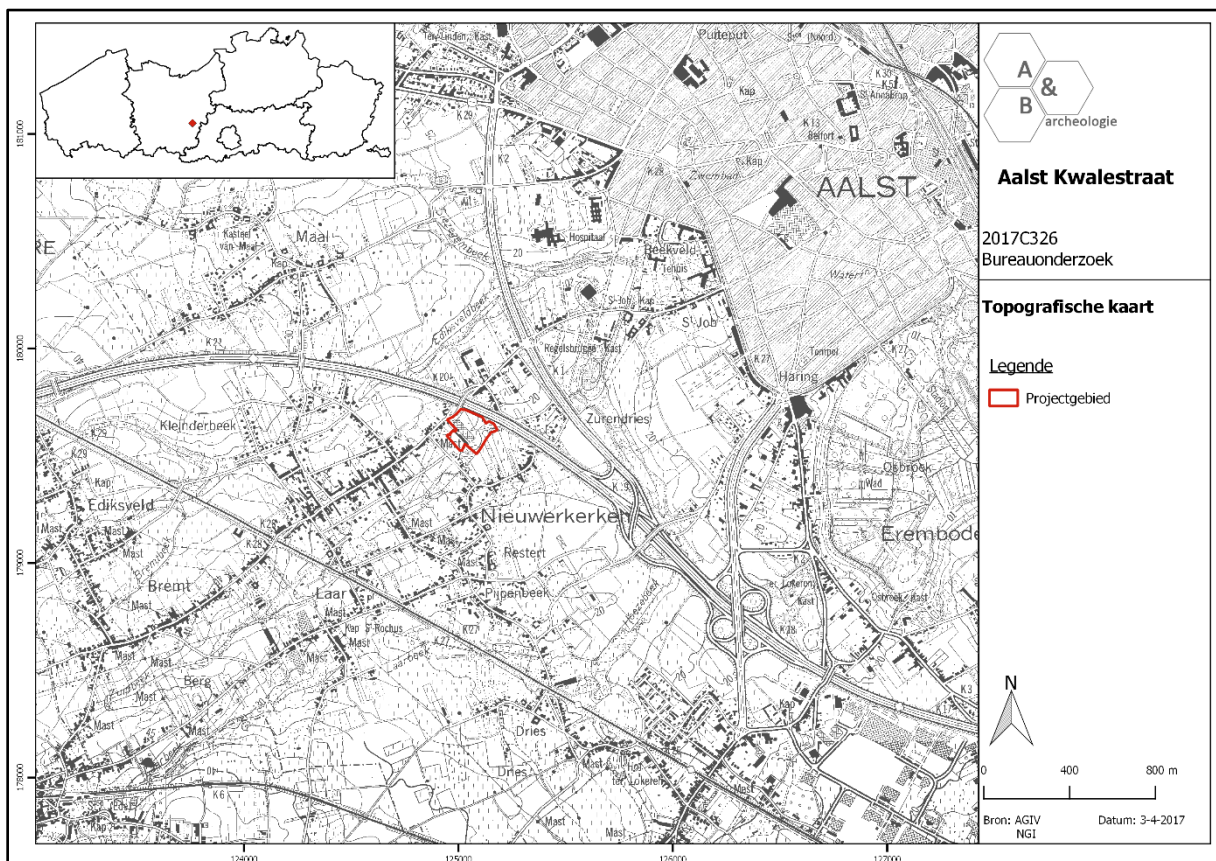
Figuur 4 Weergave van de geplande werken op de orthofoto 2016 (bron: geopunt.be)

2.3. Landschappelijke ligging

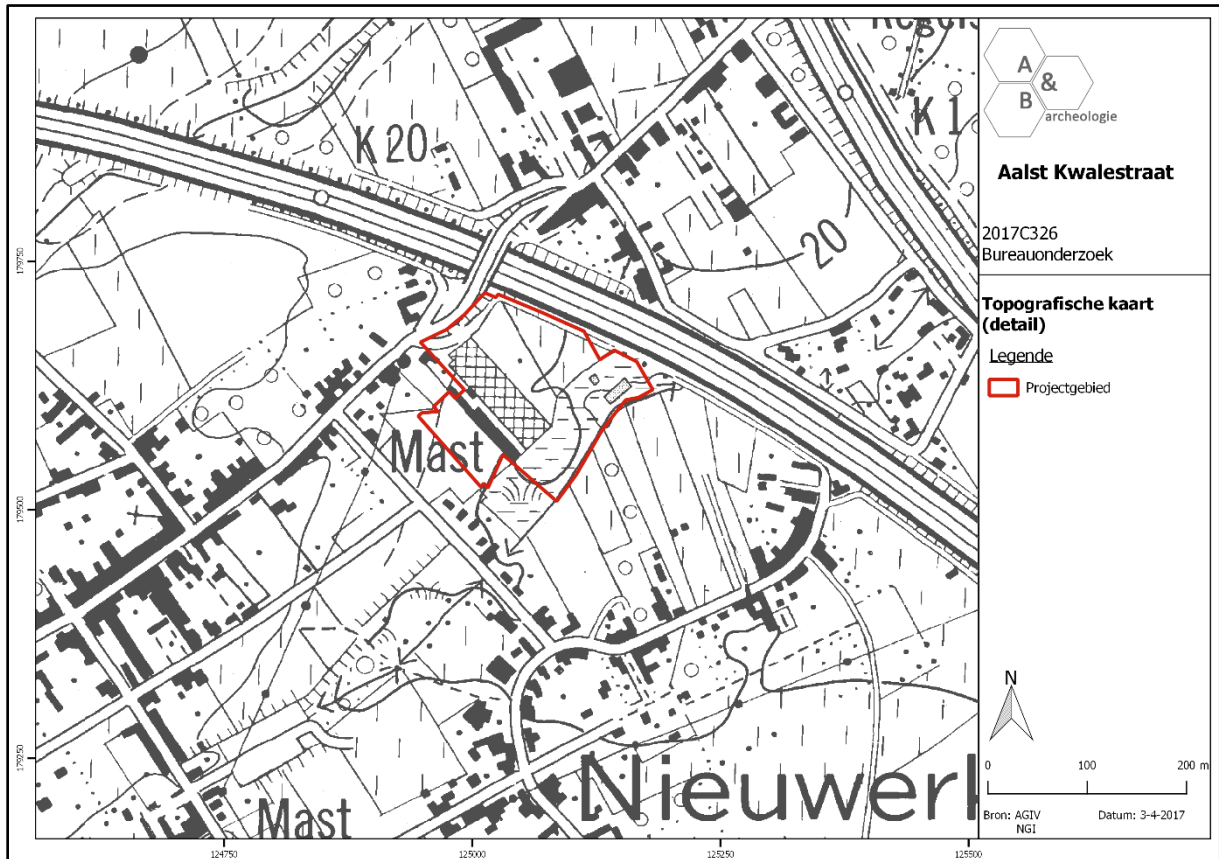
2.3.1. Topografische situering

Het projectgebied bevindt zich binnen het grondgebied van Aalst, meer bepaald in de deelgemeente Nieuwerkerken. Naast Nieuwerkerken kent Aalst nog andere deelgemeenten: Baarddegem, Erembodegem, Gijzegem, Herdersem, Hofstade, Meldert en Moorsel. Nieuwerkerken bevindt zich ten zuidwesten van de stad Aalst, ten westen van Erembodegem en grenst verder aan de gemeentes Haaltert in het zuiden en Erpe-Mere in het westen.

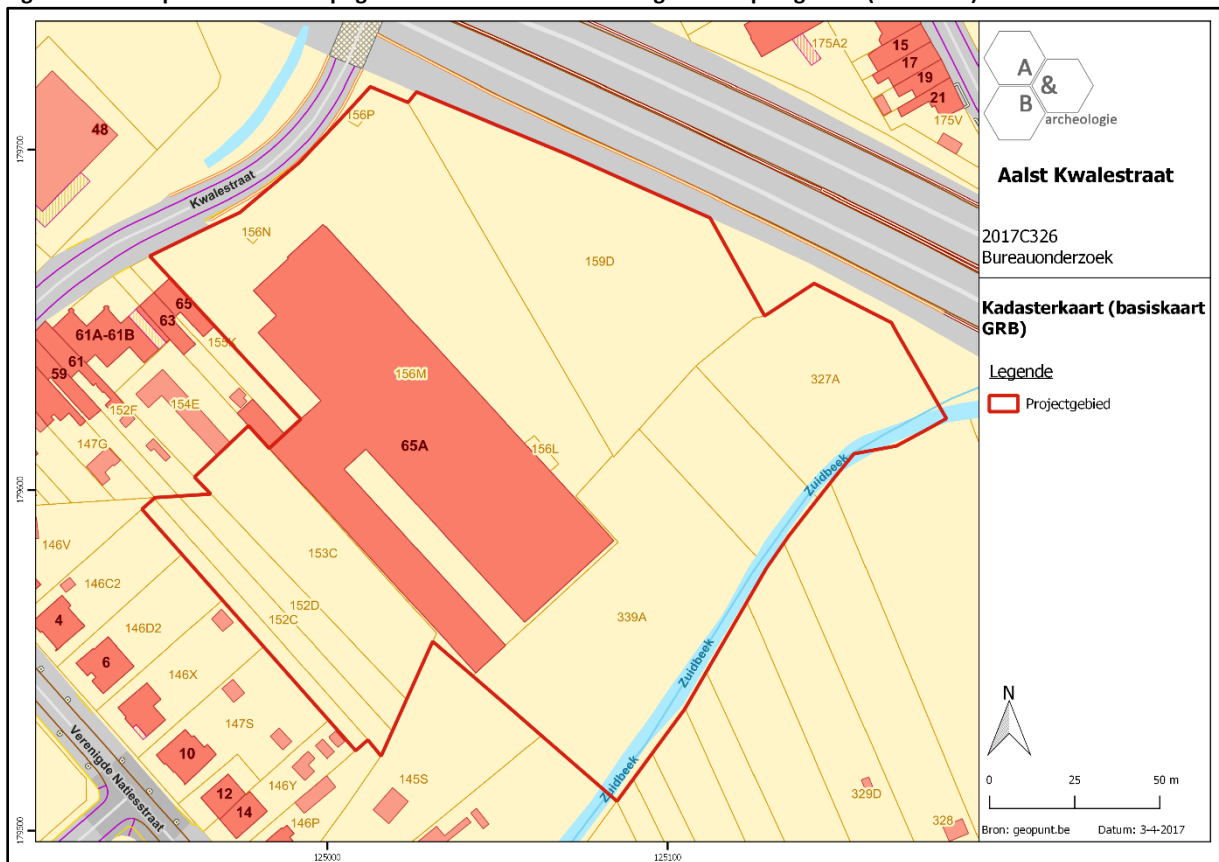
Het plangebied is ten noordoosten van de kern van Nieuwerkerken gelegen. In het noord(oosten) wordt het plangebied begrensd door de E40, in het westen door de Kwalestraat. De oostelijke begrenzing van het terrein wordt gemaakt door de Zuidbeek. De kadastrale percelen die deel uitmaken van het plangebied zijn terug te vinden onder Aalst (Nieuwerkerken), afdeling 13, sectie B, perceelns. 146B/2, 152C, 152D, 153C, 156L, 156M, 159D, 327A, 327/2, 339A.



Figuur 5 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

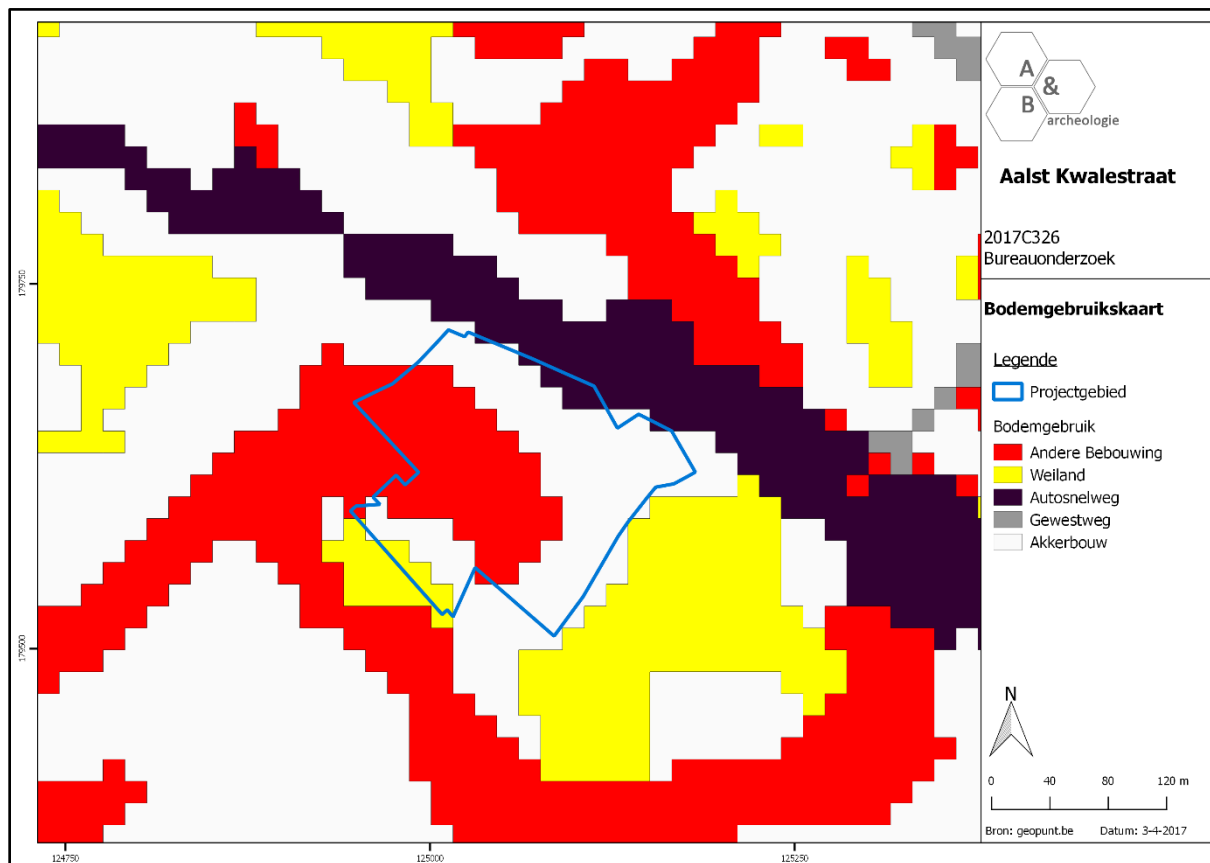


Figuur 6 Detailopname van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).



Figuur 7 Zicht op het kadasterplan met aanduiding van de perceelsnummers (bron: geopunt.be).

Op de bodemgebruiksk kaart van 2001 staat het grootste deel van het gebied gekarteerd als 'Andere bebouwing'. Dit type geeft gebieden aan die voor het grootste deel worden bedekt door structuren zoals gebouwen, wegen en artificiële oppervlakten met groene delen en open bodem, tussen 30 en 80% is verhard. Daarnaast is een groot deel ook aangegeven als 'Akkerbouw', maar deze zone is heden in gebruik is als grasland. Het meest zuidwestelijke deel is ingekleurd als 'Weiland'. De noordoostelijke grens van het plangebied is de grenszone met de autostrade (E40) en is als dusdanig gekarteerd.



Figuur 8 Zicht op de bodemgebruiksk kaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

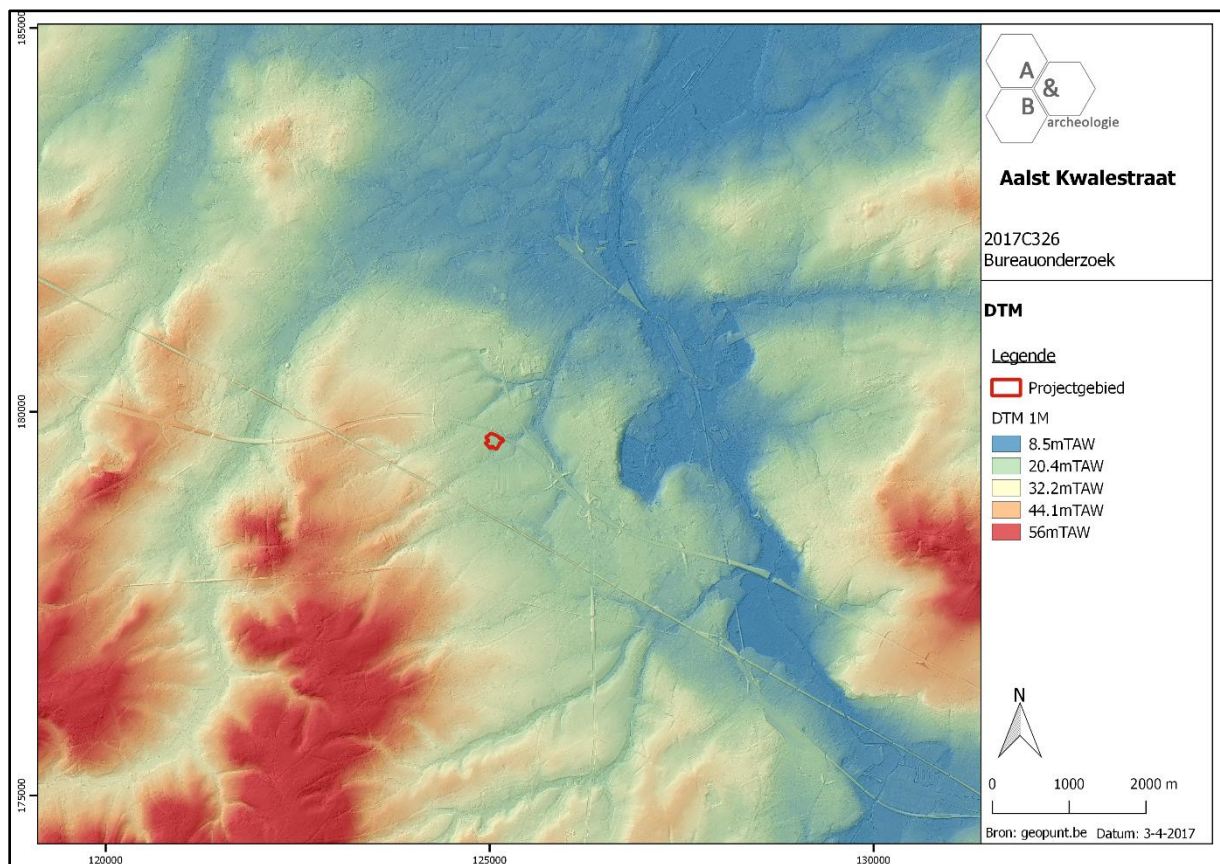
2.3.2. Landschappelijke situering

Het plangebied bevindt zich in het bekken van de Dender, op de oostelijke uitlopers van het Schelde-Dender Interfluvium. Het interfluvium bestaat uit consequent zuidwest-noordoost gerichte tertiaire getuigenheuvels. De grote interfluviale hoogten worden op talrijke plaatsen ingesneden door beekvalleitjes die parallel tussen de getuigenheuvels ingesneden zijn. De oostelijke zone van het Schelde-Dender Interfluvium wordt voornamelijk gedraineerd door kleine zijbeken van de Molenbeek van Aalst, die in de Dender uitmondt. De kleine zijbeken zijn als secundaire valleitjes op te merken in de heuvelzones. Algemeen zijn deze beekjes vrij sterk ingesneden, waarbij een hoogteverschil van 10 à 20m optreedt tussen dalbodem en rugtop.⁶

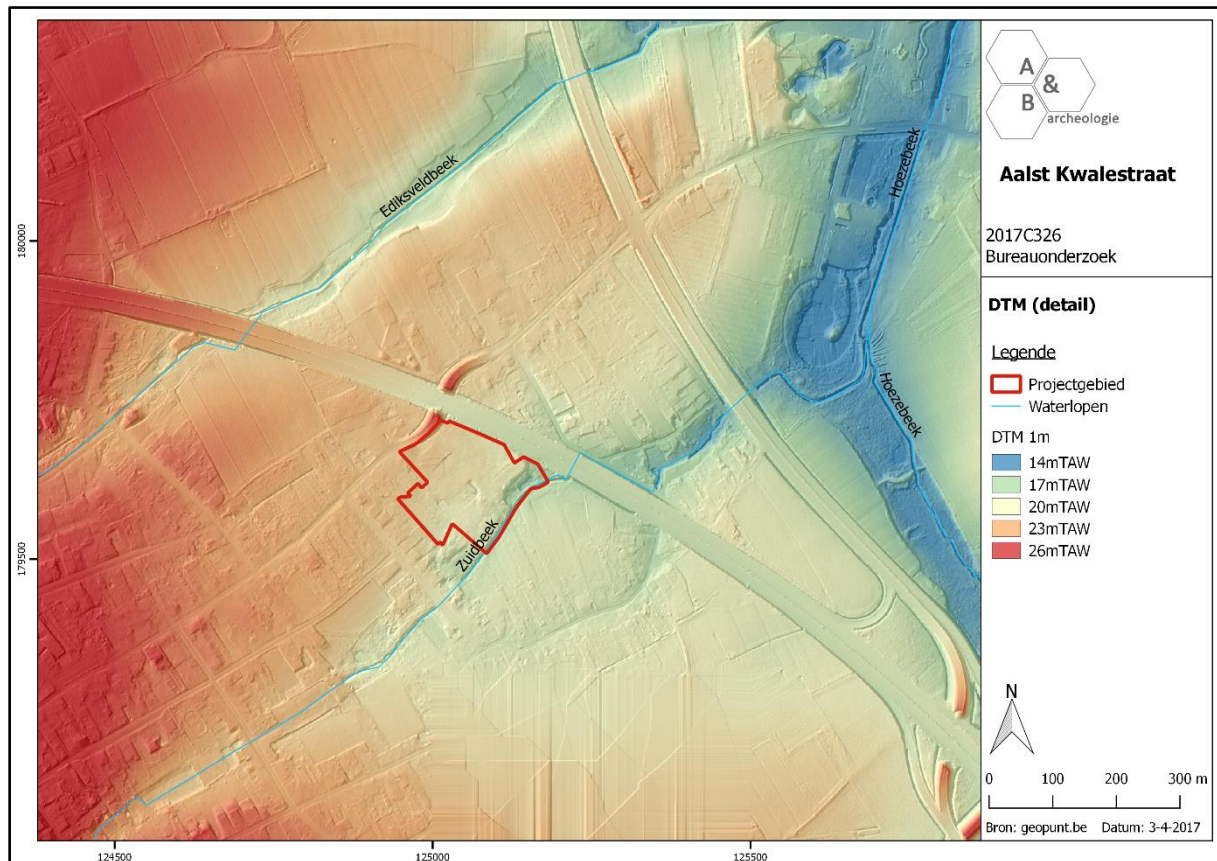
⁶ VERMEIRE et al. 1999.

Op het Digitaal Hoogtemodel is bovengesteld patroon duidelijk op te merken. Het onderzoeksgebied zelf is vrij vlak te noemen met een hoogte rond gemiddeld genomen +21m TAW. De twee bepaalde hoogteprofielen geven weer dat het plangebied afhelt van noordwest naar zuidoost, van ca. +21,6m TAW naar ca. +18m TAW ter hoogte van de Zuidbeek. Verder geeft het DTM duidelijk weer dat de noordoostelijke hoek afgegraven is. De Zuidbeek, die de zuidoostelijke begrenzing van het plangebied vormt, mondt uit in de bredere Hoezebeek, die (overwelfd) door Aalst stroomt en oorspronkelijk in de Dender stroomde.

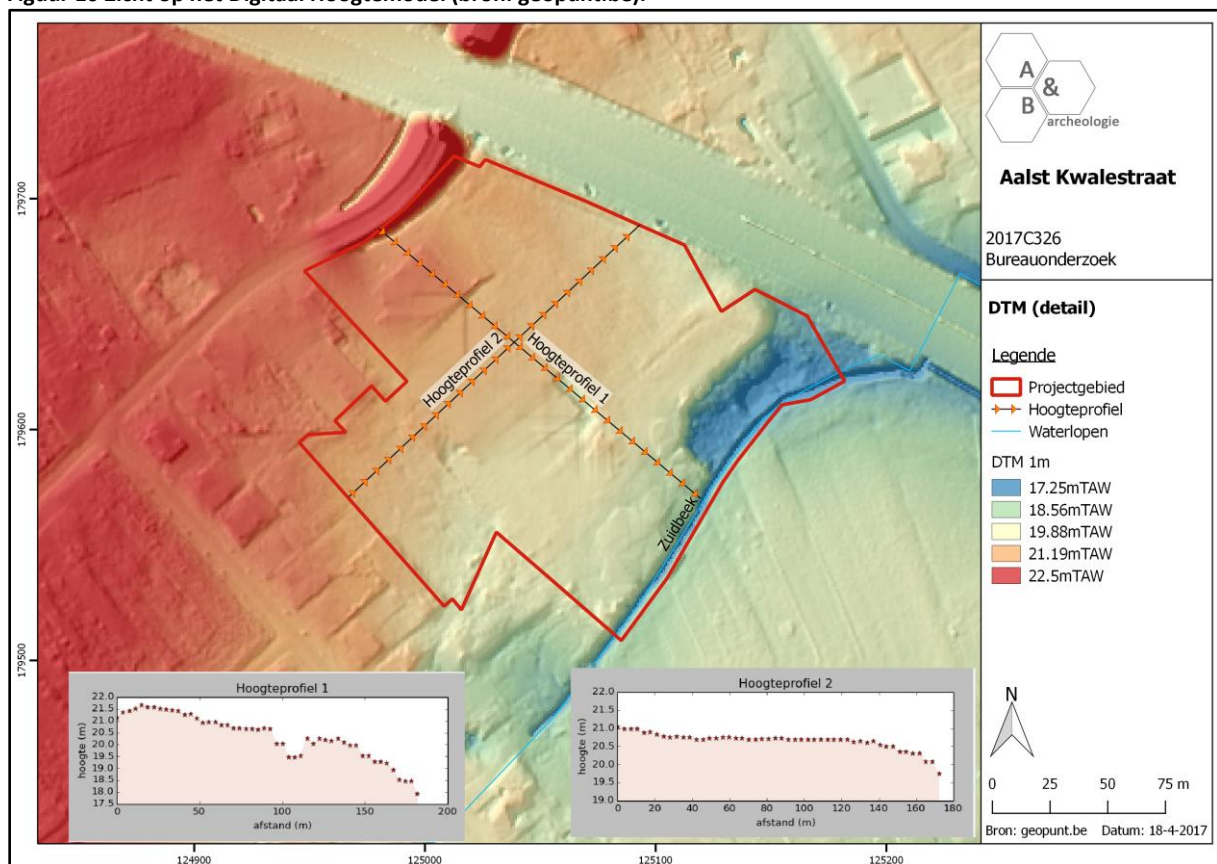
De potentiële bodemerosiekaart toont voor het plangebied geen informatie. In de nabije omgeving zijn een aantal percelen ingekleurd als zeer lage tot lage erosiegevoeligheid. De potentiële bodemerosiekaart baseert zich onder andere op de hellingsgraad van het terrein.



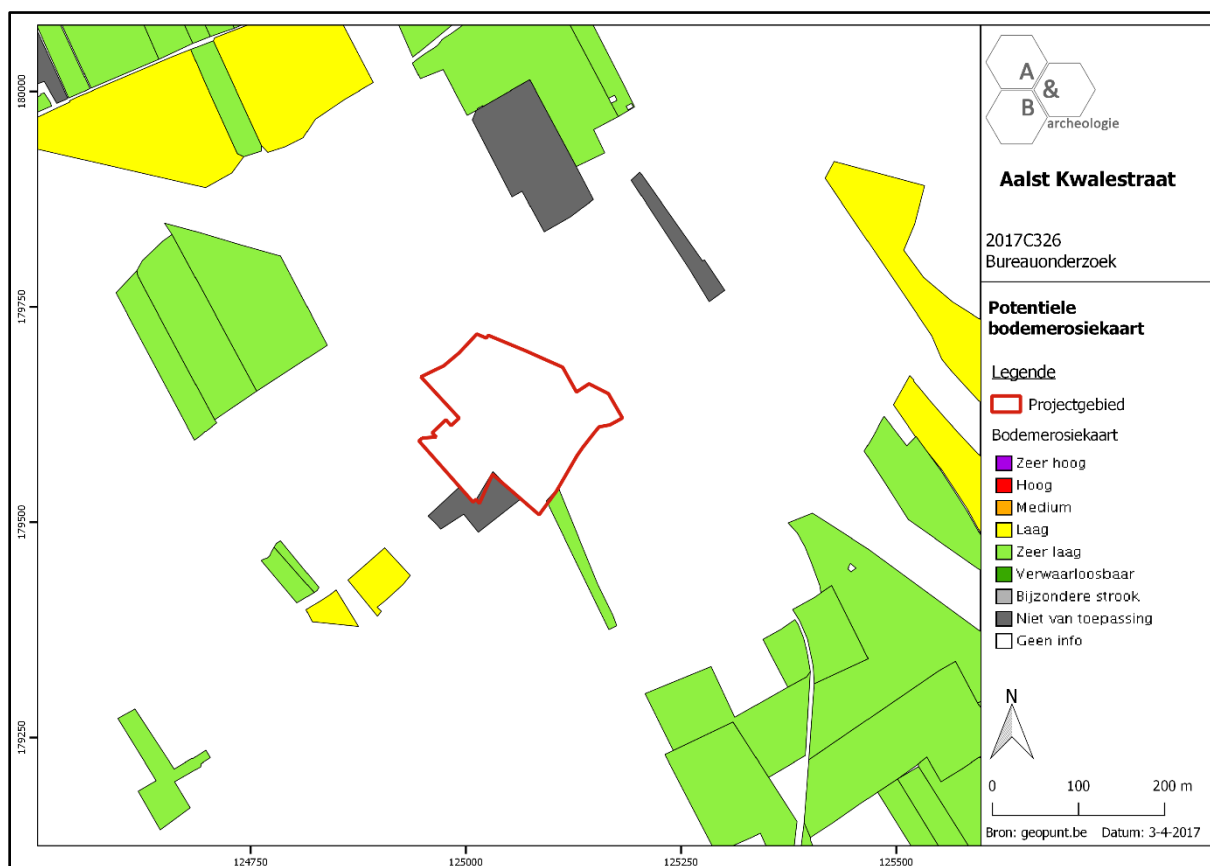
Figuur 9 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be).



Figuur 10 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be).



Figuur 11 Detailopname van het Digitaal Hoogtemodel met de twee hoogteprofielen (bron: AGIV).



Figuur 12 Zicht op de Potentiële bodemerosiekaart (bron: geopunt.be).

2.3.3. Bodemkundige situering

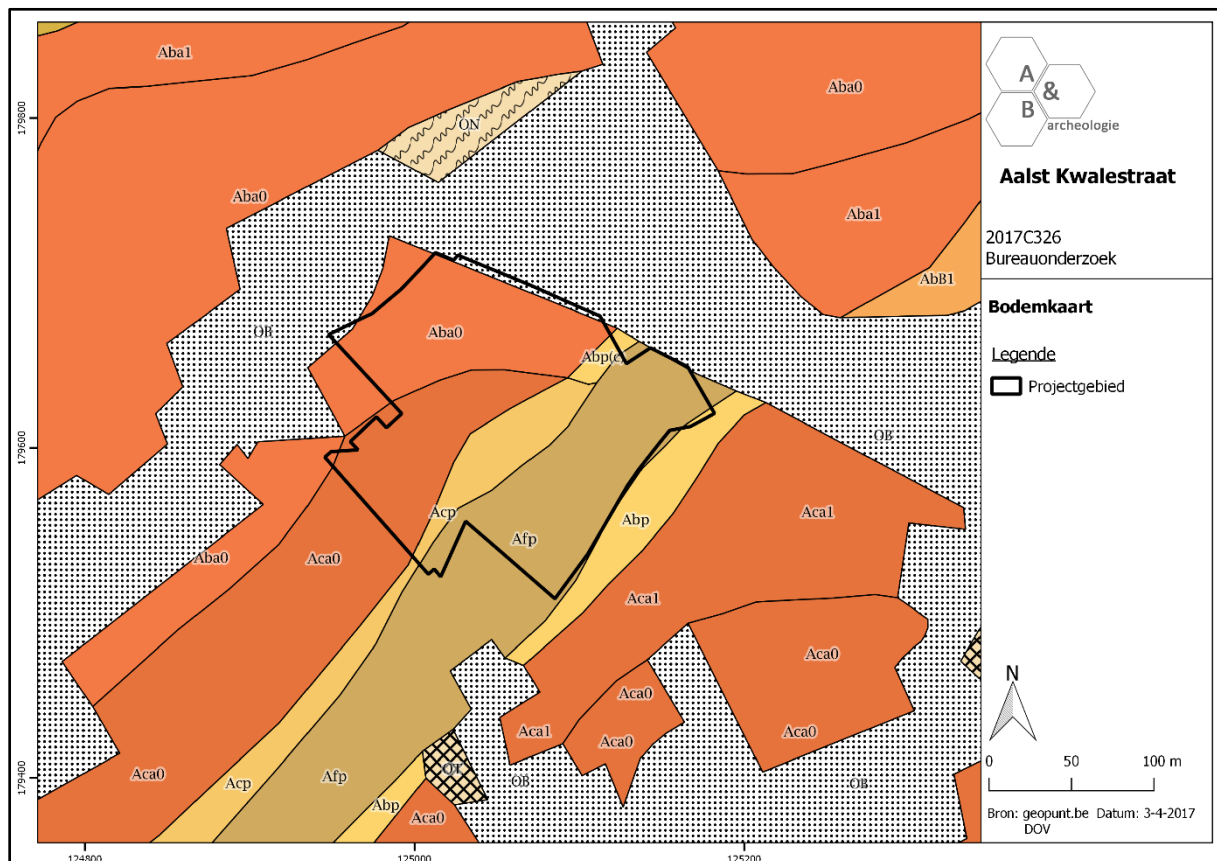
In het plangebied komen verschillende bodemtypes voor, in parallelle stroken met de Zuidbeek:

Verst van de beek, aan de Kwalestraat, zijn droge leembodems met textuur B horizont of weinig duidelijke kleur B horizont gekarteerd (Aba0). De serie Aba is ontwikkeld in het Pleistoceen. Het loessdek vertoont onder de A horizont een textuur B-horizont aangerijkt met klei en sesquioxiden. De bouwvoor is donkerbruin en bevat een homogeen humeushoudende leem die bij de Aba0 variant onmiddellijk rust op een geelbruine overgangshorizont. Deze bodems kennen geen watergebrek of wateroverlast en zijn gunstig voor veeleisende teelten.

Opschuivend naar de beek is een Aca0-bodem aanwezig. Het betreft een matig droge, zwak gleyige leembodem met textuur B horizont of weinig duidelijke kleur B horizont. Deze gronden vertonen een gleyhorizont op matige diepte. Ze komen vaak voor op brede plateaus of zwakke hellingen waardoor ze niet geërodeerd zijn. De landbouwwaarde is goed, maar iets minder dan bij de Aba-series.

Nog verder naar de beek bevindt zich een matig droge, zwak gleyige leembodem zonder profielontwikkeling (Acp). Het zijn depressie- of lage hellingsgronden die colluviale bodems omvatten welke tussen 80 en 120cm diepte gleyverschijnselen vertonen. Dit colluviaal dek rust vaak op een geërodeerd profiel waarvan de textuur B op wisselende diepte in het profiel voorkomt. De gronden zijn vooral langs de valleigebieden gelegen. Ze kunnen tijdelijk aan wateroverlast leiden, en slempen door hun broze structuur gemakkelijk dicht na regen. Het zijn geschikte gronden voor graangewassen en suikerbieten, maar zijn ook zeer geschikte weidegronden.

In de beekvallei zelf kan de bodem getypeerd worden als Afp: zeer natte, sterk gleyige leembodems met reductiehorizont, maar zonder profielontwikkeling. Deze gronden hebben het ganse jaar door een ondiepe grondwatertafel. De volledig gereduceerde horizont komt veelal op minder dan 80cm diepte voor. Duidelijke roestvlekken kunnen zelf reeds in de bovengrond waargenomen worden. Het zijn de overheersende bodems in de kern van riviervalleien. Door slechte drainering en onvoldoende waterafvoer zijn het weinig productieve bodems die slechts als matig goed grasland kunnen dienen. Volgens de bodemkaart is een minieme strook ook te karteren als Abp, een droge leembodem zonder profielontwikkeling. Ze komen voor in colluviale droge leemdepressies. De gronden bestaan dus uit leemmateriaal dat weggeërodeerd is van hoger gelegen plateau gronden. De landbouwwaarde is iets lager dan Aba gronden omwille van het meestal geringe waterbergingsvermogen. Het zijn geschikte bodems voor de teelt van graangewassen. In het noorden van het plangebied, net ten westen van de beekvalleigronden komt de Abp(c) variant voor, die een bedolven textuur B horizont kent op minder dan 80cm diepte.



Figuur 13 Zicht op de bodemkaart (bron: DOV).

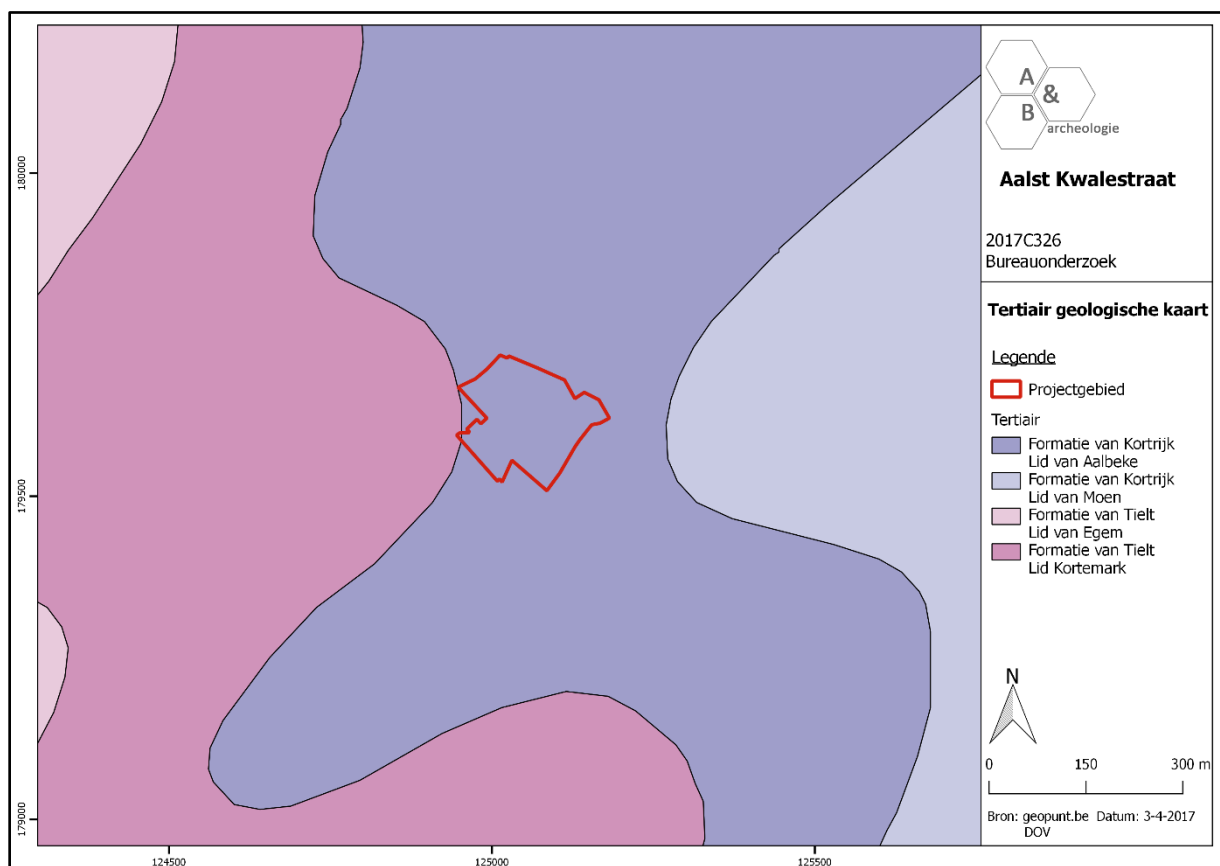
2.3.4. Geologische situering

De tertiaire ondergrond ter hoogte van het plangebied wordt gevormd door de Formatie van Kortrijk, en meer bepaald het Lid van Aalbeke. Figuur 14 geeft de tertiair geologische kaart weer. De Formatie van Kortrijk is een essentieel mariene afzetting die voornamelijk uit kleiige sedimenten bestaat waarin weinig macrofossielen voorkomen. De Formatie kan een dikte van 100m bereiken en rust op de

Formatie van Landen. Het Lid van Aalbeke is een homogene mariene afzetting die nagenoeg uitsluitend uit homogene blauwe zware klei bestaat. Gemiddeld is het 9m dik.⁷ De Formatie van Kortrijk werd gevormd in het vroeg Eoceen.

Volgens de Quartair geologische kaart is de Quartaire ondergrond ter hoogte van het plangebied in twee types op te delen. Verst van de beek, aan de Kwalestraat bestaat de Quartaire ondergrond uit type 2. Het betreft eolische afzettingen (zand tot silt) uit het Weichseliaan, mogelijk nog vroeg-Holoceen (**ELPw**). De eolische afzettingen ter hoogte van het plangebied zijn vooral silt (loess), wanneer de bodemkaart erop na gekeken wordt. Mogelijk zijn ook hellingsafzettingen van het Quartair aanwezig (**HQ**). De zone van de beekvallei is als type 3a gekarteerd. Hierbij komen fluviatiele afzettingen van het Holoceen en mogelijk Tardiglaciaal voor (**FH**). Daaronder bevinden zich de eolische afzettingen en/of hellingsafzettingen die hierboven bij type 2 beschreven staan (**ELPw** en **HQ**), deze kunnen evenwel afwezig zijn. Daaronder bevinden zich waarschijnlijk nog fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (**FLPw**), in sommige delen van beekvalleien ontbreken deze echter. De dikte van het Quartair ter hoogte van het plangebied bedraagt 15 à 20m.⁸

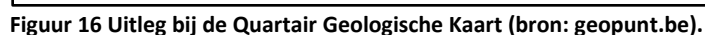
De geomorfologische kaart voor deze streek is niet voorhanden en kan dus niet worden afgebeeld.



Figuur 14 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

⁷ JACOBS et al. 1996

⁸ VERMEIRE et al. 1999



2.4. Historische situering

Het gebied in de omgeving van Aalst behoorde in de Romeinse periode tot de *civitas Nervorum*. In de vruchtbare leemstreek ontstonden *villae* die soms uitgroeiden tot *vicus*. Uit de agrarische *vici* groeiden later in de middeleeuwen vroegmiddeleeuwse dorpen. Door de homogene en vruchtbare bodems ontstonden een groot aantal Frankische nederzettingen waarbij het proces van ‘hoeve tot dorp’ zich snel voltrok. De meeste dorpskernen liggen vrij dicht bij elkaar en dragen vaak Frankische toponiemen. Bij voorkeur zijn ze te situeren op de zuidhelling bij een waterloop, in tegenstelling tot de Romeinse nederzettingen die vaker op een hoogte lagen.

In de middeleeuwen behoorde het gebied rond Aalst tot het “Land van Aalst”, dat in de vroege middeleeuwen behoorde tot de Brabantgouw en achtereenvolgens deel uitmaakte van Austrasië (561), Lotharingen (843) en het hertogdom Neder-Lotharingen (959). Bij het uiteenvallen van het rijk van Karel de Grote kwam het onder het graafschap Boussu (Buxud, Biest) onder beheer van Graven van Henegouwen. In 1048 kwam het onder de Graven van Vlaanderen terecht, bij Rijks- of Keizerlijk Vlaanderen, die het in leen gaven aan de voogden van de Sint-Pietersabdij van Gent, de latere Graven van Aalst. Nadien volgden enkele uitbreidingen waardoor “De Twee Steden (Aalst en Geraardsbergen) en het Land van Aalst” tenslotte het gebied tussen de Schelde in het westen en noorden, het hertogdom Brabant in het oosten, en het graafschap Henegouwen in het zuiden omvatte. Territoriaal bestond het gebied uit de twee steden (Aalst en Geraardsbergen), vijf roeden of baanderijen (Boelare, Gavere, Rode, Schorisse en Zottegem) en een aantal dorpen die rechtstreeks van de Graaf of van een bijzondere heer afhingen.⁹

Van Nieuwerkerken zelf is historisch gezien niet zo veel geweten. In de 14^{de} eeuw maakte de heerlijkheid van Nieuwerkerken deel uit van de bezittingen van het huis Van Gavere, heren van Liedekerke. In 1690 werd de heerlijkheid verkocht aan K.F. Peeters, heer van Westergem, die nadien opgevolgd werd door de familie de Coninck. De heerlijkheid Nieuwerkerken vormde een van de vier praterijen van Aalst. Tot de kleinere heerlijkheden op het huidige grondgebied van Nieuwerkerken behoorde onder meer die van Regelsbrugge. De gemeente bleef doorheen de tijd een sterk landelijk karakter behouden, dat evenwel teloor is gegaan door de aanleg van de autostrade, verkavelingen, losse villabebouwing langs bestaande wegen. Dit maakt dat het grootste deel van het grondgebied volgebouwd is. In de gehuchten Bremt, Restert, Edixvelde en Maal zijn nog enkele 19^{de}-eeuwse éénlaagse boerenhuisjes bewaard gebleven.¹⁰

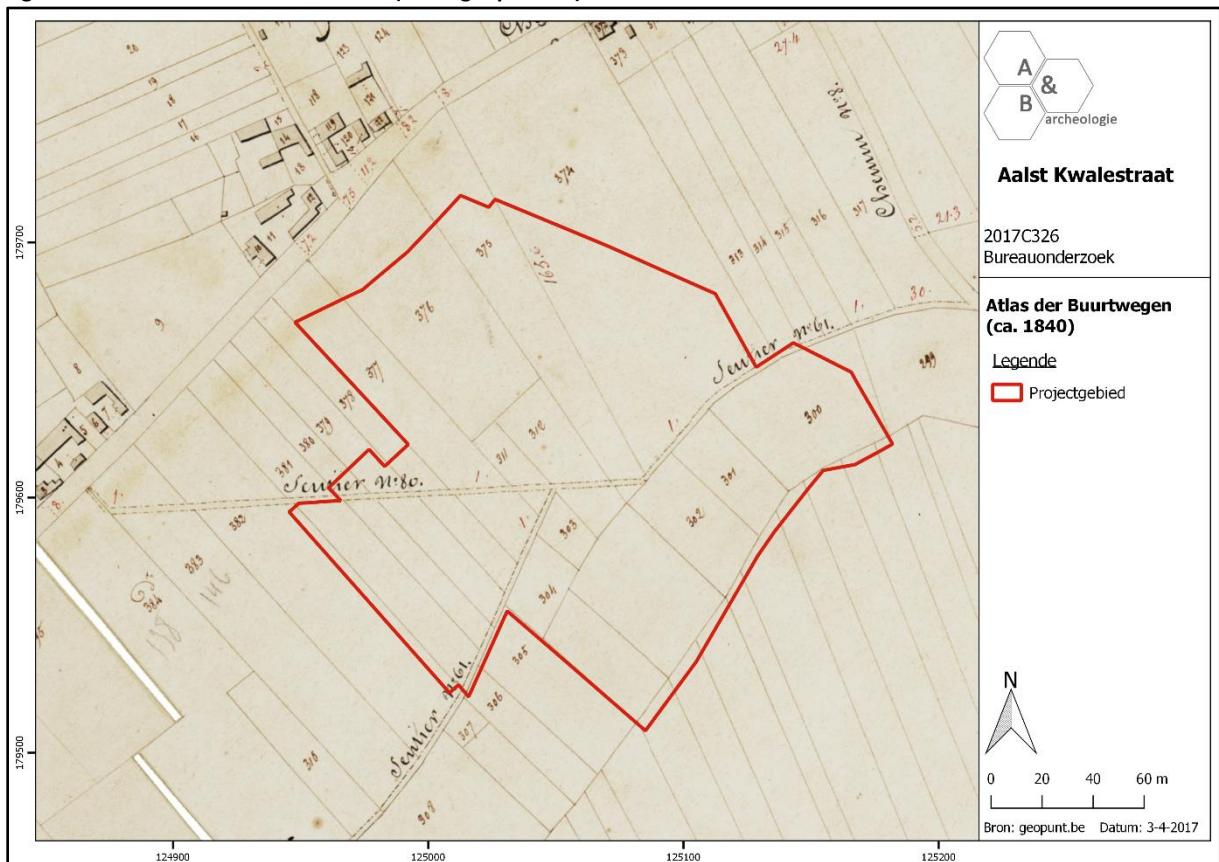
Voor het plangebied is de oudste relevante kaart die geraadpleegd kan worden de Ferrariskaart, daterend uit de 18^{de} eeuw (1777). Op deze kaart wordt geen bebouwing aangegeven in het plangebied. De Kwalestraat is reeds aangeduid, langs de weg bevindt zich bewoning, maar dus niet ter hoogte van het plangebied. Het terrein is in gebruik als landbouwgebied, het zuidoostelijk deel langs de Zuidbeek is klaarblijkelijk bebost.

⁹ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017: *Arrondissement Aalst, Inventaris Onroerend Erfgoed* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/126649> (geraadpleegd op 4 april 2017).

¹⁰ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2017 *Nieuwerkerken, Inventaris Onroerend Erfgoed* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/120317> (geraadpleegd op 4 april 2017).



Figuur 17 Uitsnede uit de Ferriskaart (bron: geopunt.be).

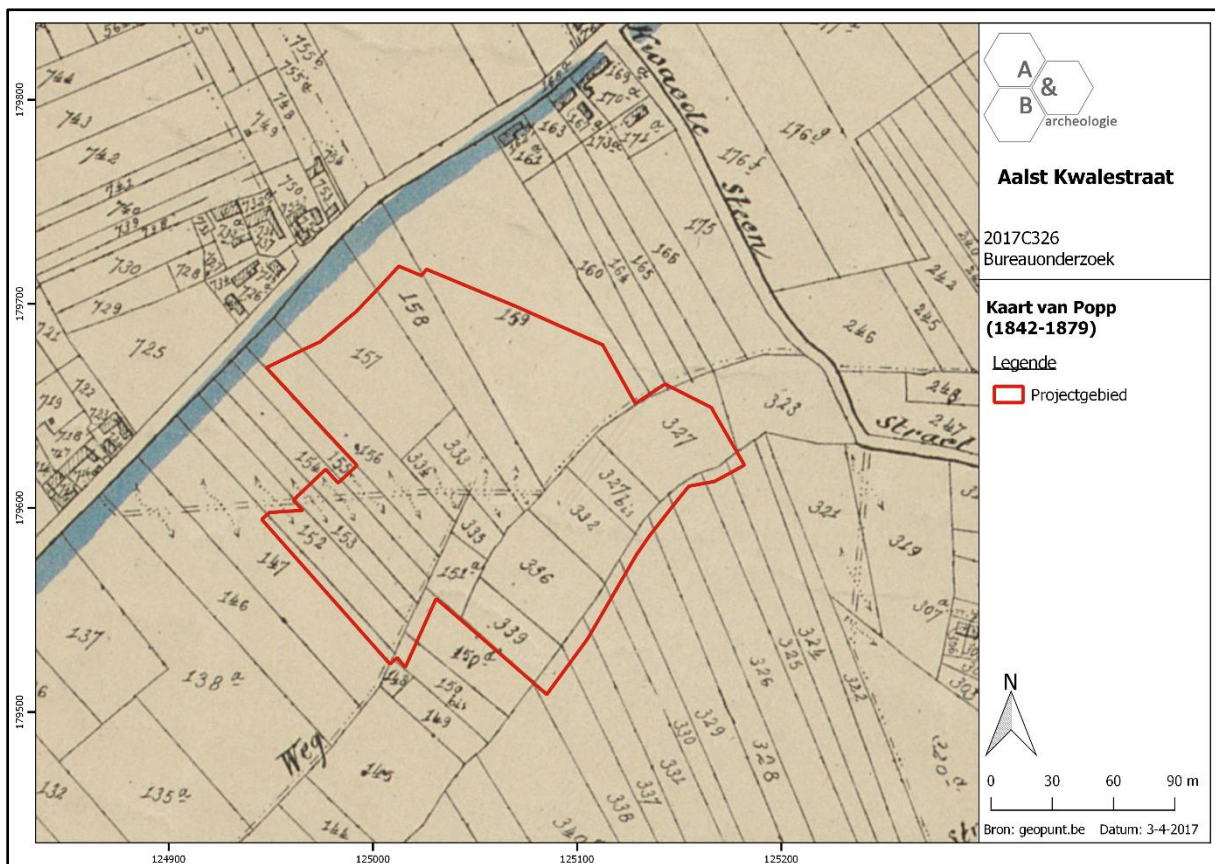


Figuur 18 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (bron: geopunt.be).

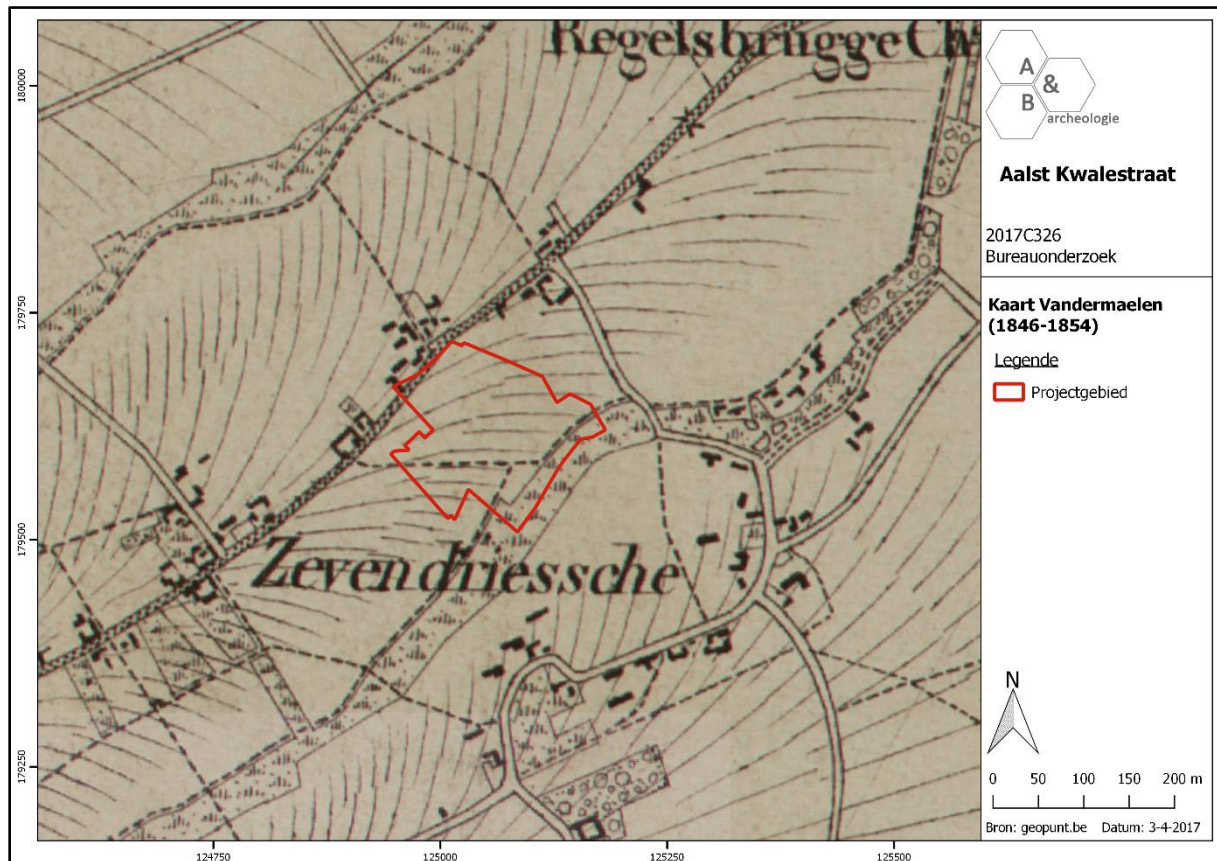
Op de Atlas der Buurtwegen (1841) worden ook nog geen gebouwen aangegeven. De perceelsindeling vertoont reeds sterke gelijkenissen met de huidige situatie. In het plangebied bevinden zich twee voetwegen die op elkaar uitkomen (*sentier* nr. 80 en 61). Aan de overzijde van de Kwalestraat bevindt zich vrij veel bebouwing. De kaart van Popp (1842-1879) en de kaart Vandermaelen (1846-1854) tonen een gelijkaardig beeld: geen bebouwing in het plangebied, en de voetwegen zijn nog opgetekend. De kaart Vandermaelen toont dat de zone tegen de beek als (alluviaal) grasland is aangeduid.

Een topografische kaart uit 1893 toont opnieuw hetzelfde beeld. Een jongere topografische kaart uit 1938 toont voor de eerste keer bewoning aan de zuidkant van de Kwalestraat ter hoogte van het plangebied. In het plangebied zelf is echter geen bewoning gesitueerd. De voetwegen zijn nog steeds aangeduid op de kaarten.

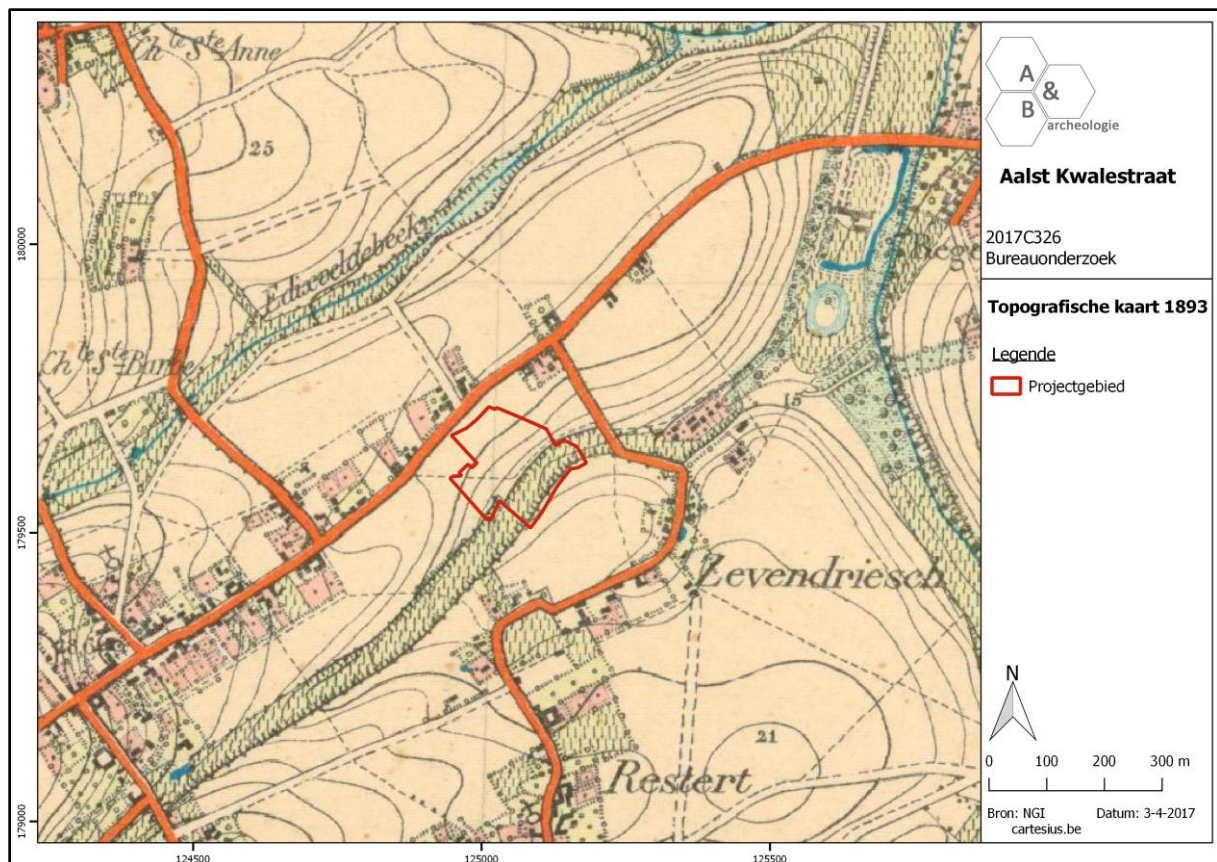
Een orthofoto uit 1971 toont reeds het huidige grote bedrijfsgebouw binnen het plangebied. De kant aan de Kwalestraat is verhard. De noordoostelijke hoek lijkt afgegraven te zijn, hetgeen ook naar voor kwam in het DTM. Ook is de E40 reeds aangelegd. De orthofoto uit de periode 1979-1990 toont dat ten zuidwesten van de loodsen nieuwe structuren gebouwd zijn. De terreinen ten noorden van de loodsen zijn niet ontwikkeld en bestaan uit grasland. De noordoostelijke hoek is licht bebost. De meest recente orthofoto, uit 2016, toont een aangelegde verharding ten noordoosten en zuidoosten van de loodsen.



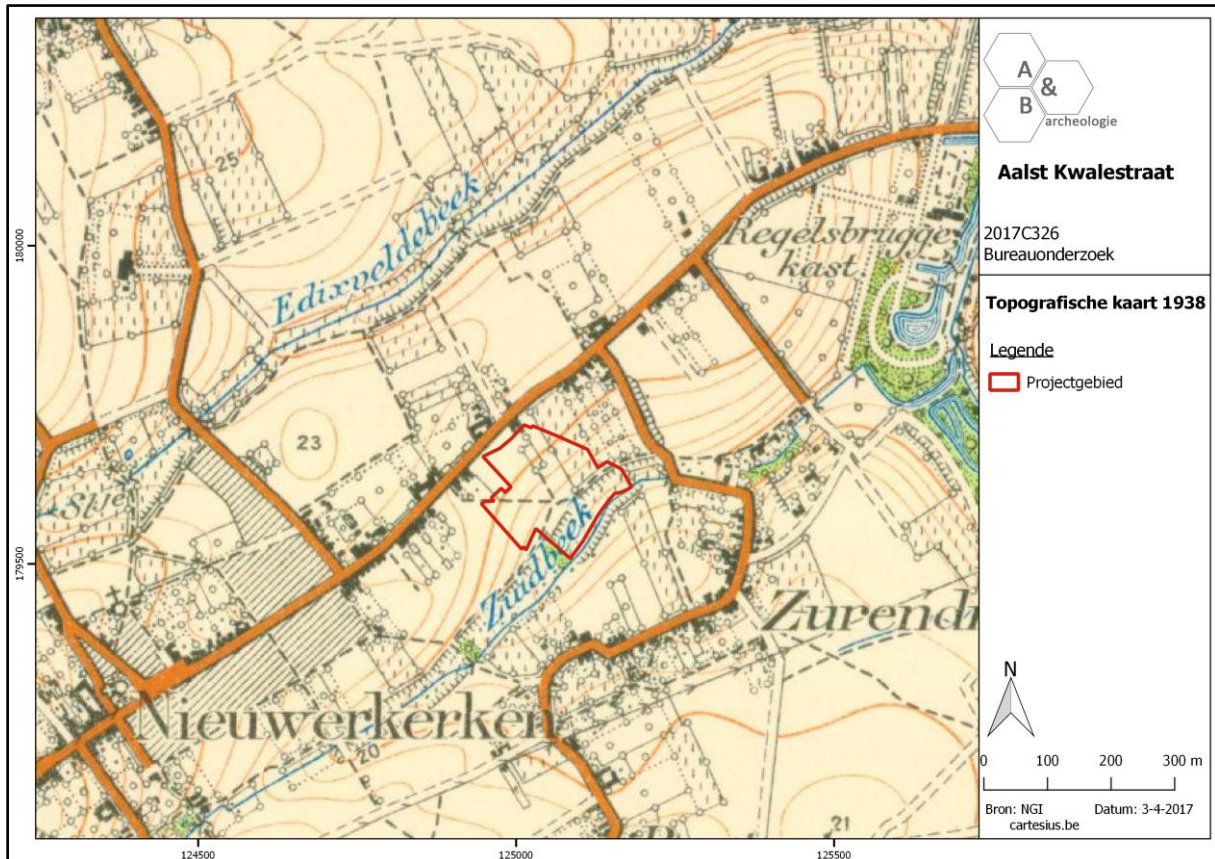
Figuur 19 Uitsnede uit de kaart van Popp (bron: geopunt.be).



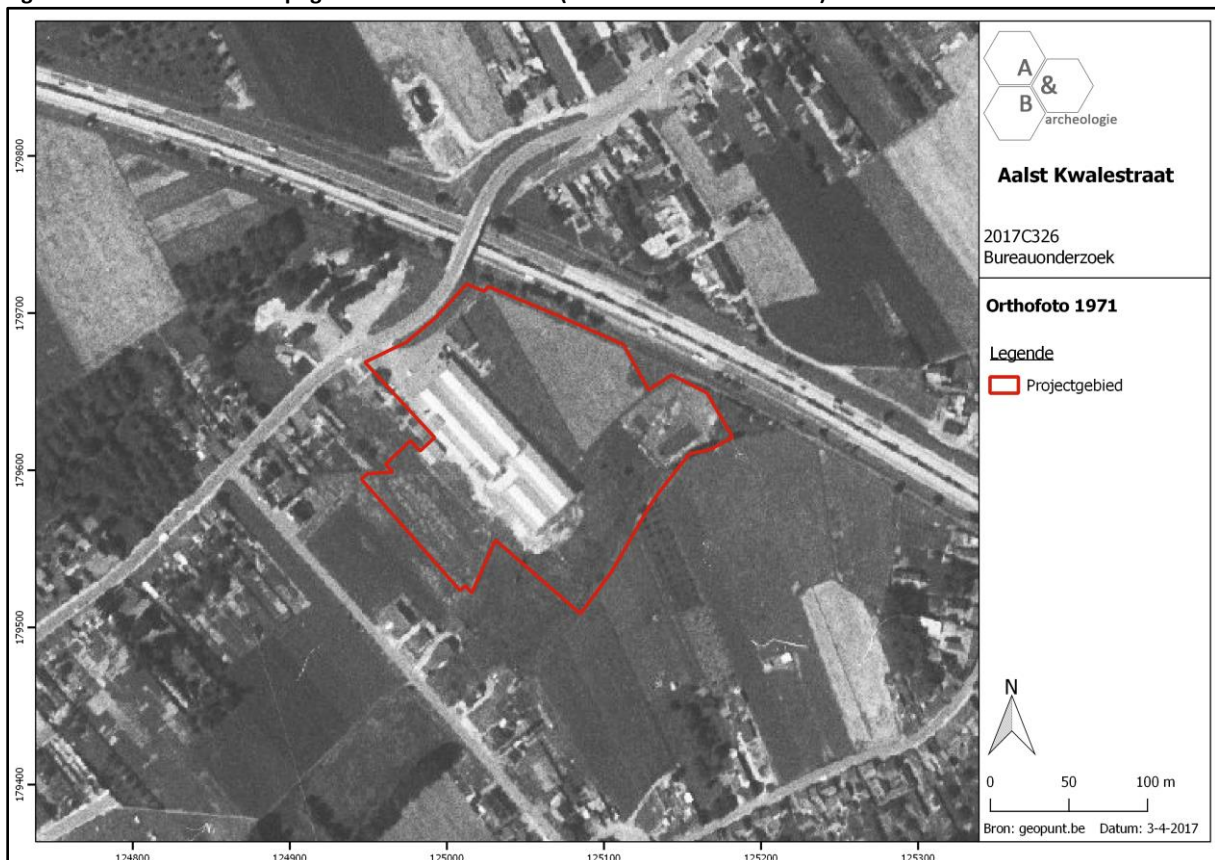
Figuur 20 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen (bron: geopunt.be).



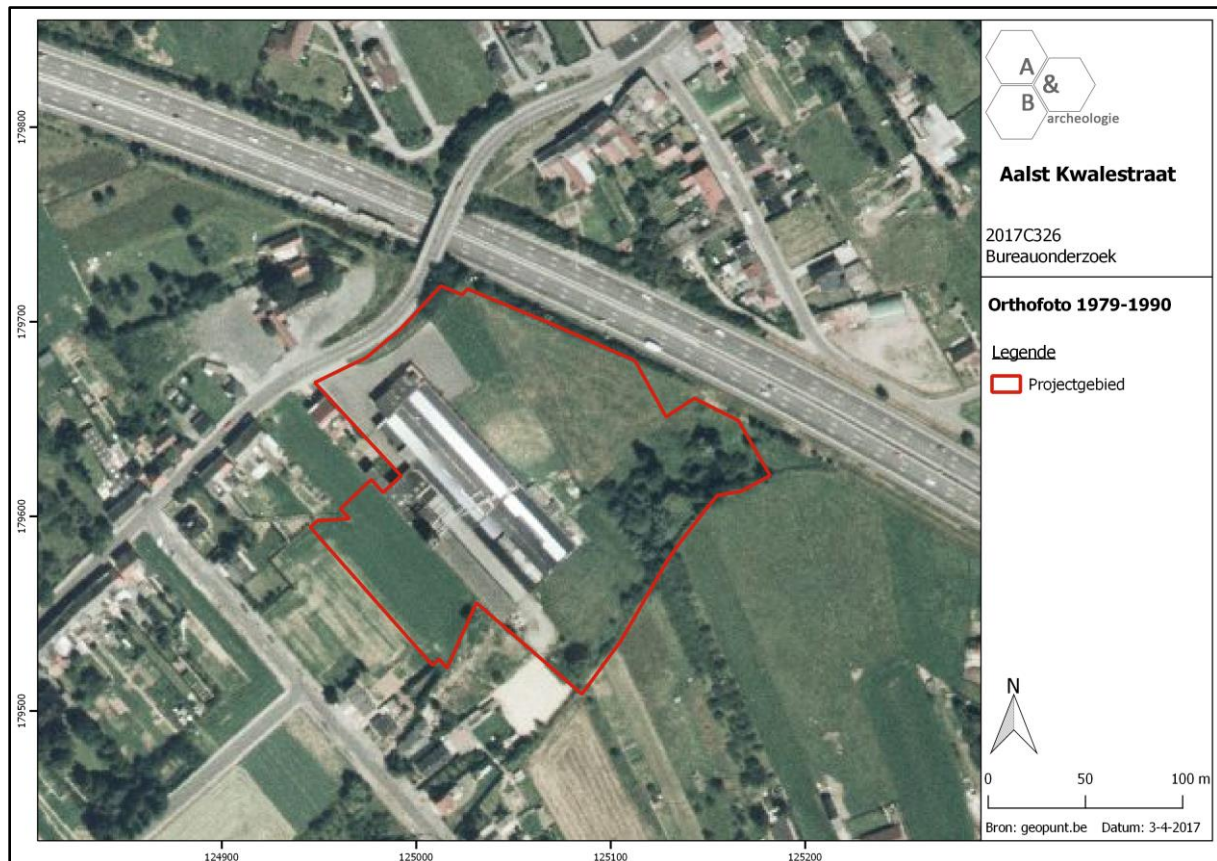
Figuur 21 Uitsnede uit de Topografische kaart van 1893 (bron: cartesius.be en NGI).



Figuur 22 Uitsnede uit de Topografische kaart van 1938 (bron: cartesius.be en NGI).



Figuur 23 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).



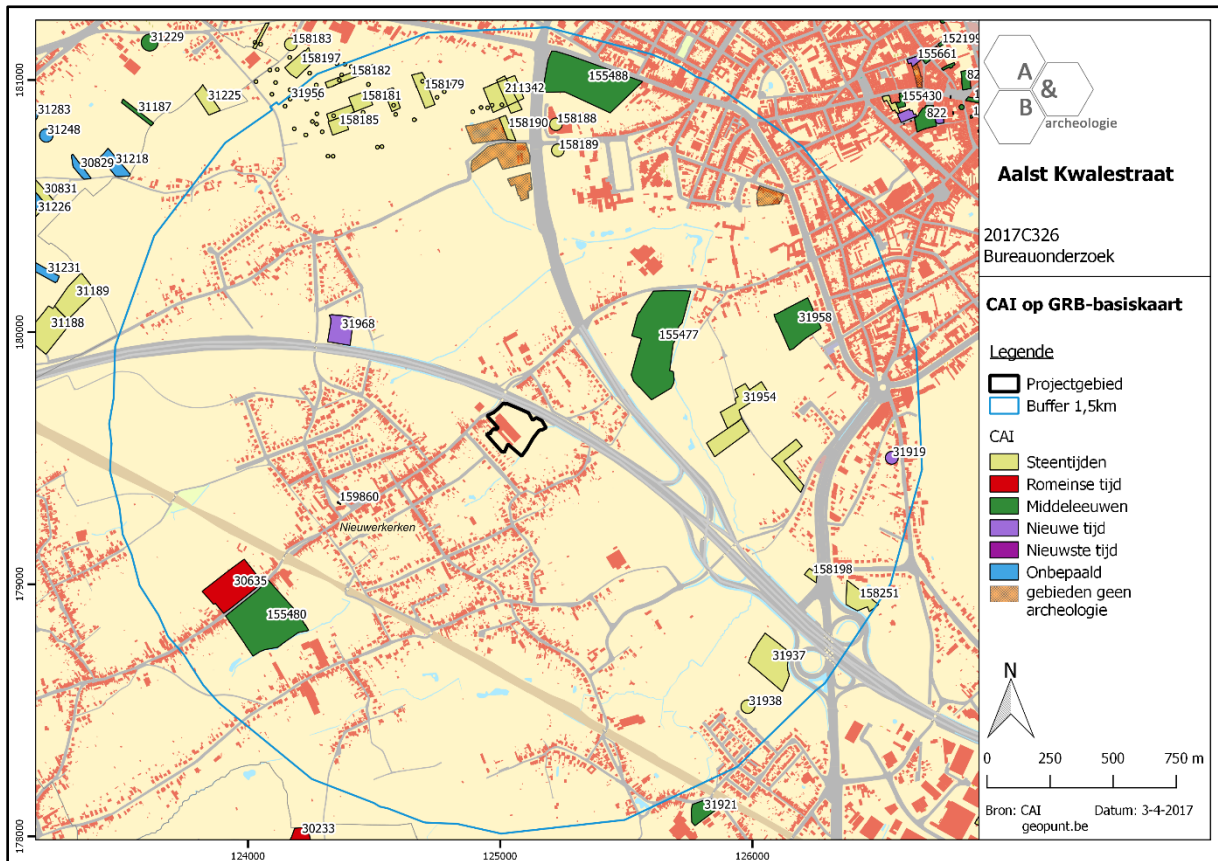
Figuur 24 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1979- 1990 (bron: geopunt.be).



Figuur 25 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2016 (bron: geopunt.be).

2.5. Archeologische situering

Op de kaart met gekende archeologische indicatoren van de Centrale Archeologische Inventaris is te zien dat in de omgeving van het plangebied best wat archeologische indicatoren voorkomen.



Figuur 26 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (bron: geopunt.be en CAI).

Bij een proefsleuvenonderzoek op ca. 1,3km ten noorden van het plangebied werden in 2014 (CAI ID 211342) verschillende losse vondsten uit de steentijden aangetroffen. Uit de ijzertijd zijn 3 paalkuilen aangesneden die wellicht behoorden tot een 4-palige constructie. Uit de vulling kwamen scherven van een geknikte schaal die de structuur in de late ijzertijd dateren. Andere sporen beperkten zich tot greppelstructuren uit de Nieuwe Tijd.¹¹

Ten noorden van het plangebied werden op verschillende locaties losse vondsten uit de steentijden aangetroffen bij veldprospecties (CAI ID 158179, 158180, 158181, 158182, 158185, 158190, 158188, 158189)¹². Ook ten oosten van het plangebied zijn op verschillende plaatsen enkele lithische artefacten aangetroffen (CAI ID 31954)¹³. Ten zuidoosten van het plangebied ten slotte zijn eveneens lithische artefacten gevonden bij veldprospecties (CAI ID 158198, 158251, 31937, 158251, 31938).

¹¹ LALOO et al. 2014

¹² SERGANT 1995

¹³ DE TURCK et al. 1981 ; SERGANT 1995

Uit de Romeinse tijd is in de nabije omgeving van het plangebied een vondstenconcentratie gekend (CAI ID 30635). In de jaren '40 van vorige eeuw deed Dhr. Schollaert opzoeken langs de Molenstraat nabij de spoorweg Brussel-Oostende waarbij hij talrijke Romeinse scherven, *tegulae* en *imbrices* vond ¹⁴.

Verder zijn een aantal indicatoren uit de middeleeuwen gekend. Nabij het plangebied was een versterkt kasteel gelegen (Regelsbrugge), dat in de 14^{de} eeuw reeds bestond en afgebroken werd in de 19^{de} eeuw (CAI ID 155477). Nog iets verder naar het oosten, aan het Lindeveld, werd naast een aantal afslagen uit de steentijden ook middeleeuws en postmiddeleeuws aardewerk aangetroffen, mogelijk ook aardewerk uit de Romeinse periode (CAI ID 31958).

Langs de huidige Kriekenlaan, ca. 1,4km ten noorden van het plangebied, bevond zich een leprozerij met ziekenhuiskapel, kerkhof en aanverwante gebouwen (CAI ID 155488). Het zou reeds bestaan hebben in de tweede helft van de 13^{de} eeuw maar werd afgebroken in 1928. Ten zuidwesten van het plangebied bevond zich een site met walgracht (Jezuïtenkasteel, CAI ID 155480).

Uit de recente perioden is een 17^{de}-eeuwse hoeve, het voormalig neerhof van de heren van Liedekerke (CAI ID 31968), gekend in de omgeving van het plangebied.¹⁵ Bijna anderhalve kilometer ten oosten van het plangebied bevond zich een stenen molen die zeker opgericht werd voor 1771-1778 en verdween in het midden 20^{ste} eeuw (CAI ID 31919).¹⁶

¹⁴ CALLEBAUT 1976

¹⁵ D'HUYVETTER et al. 1978

¹⁶ VAN GEIT 1987

3. Synthese

3.1. Archeologisch verwachtingspatroon

Op basis van de bureaustudie kan volgend verwachtingspatroon vooropgesteld worden:

- Op basis van de 18^{de}-eeuwse Ferrariskaart kan gesteld worden dat zich toen nog geen bewoning bevond binnen de grenzen van het plangebied. Op 19^{de}-eeuwse kaarten wordt evenmin bebouwing aangegeven ter hoogte van het plangebied, wel worden drie voetwegen aangeduid. Op de topografische kaart van 1938 wordt voor het eerst bewoning aangegeven ter hoogte van de noordwestelijke hoek van het plangebied. Op de orthofoto van 1971 is het huidige kantoor- en loodsgebouw reeds zichtbaar. De orthofoto van 2016 toont dat de zone waar de geplande werken zullen plaatsvinden nagenoeg volledig bebouwd of verhard is.

- Voor de periode voor de 18^{de} eeuw zijn geen bronnen beschikbaar waardoor de aan- of afwezigheid van een archeologische site niet kan gestaafd worden. Op archeologisch vlak kan gesteld worden dat er enige potentiële waarde aan het terrein kan toegeschreven worden, gezien de archeologische indicatoren in de directe omgeving uit diverse periodes (steentijd, Romeinse periode, volle middeleeuwen), alsook de gunstige ligging op eerder hoofdzakelijk drogere gronden aan de Zuidbeek.

-De zone van de geplande werken is heden nagenoeg volledig bebouwd of verhard. De diepte van de huidige fundering van de gebouwen, loodsen en verharding is niet gekend. In hoeverre zich nog een intact en dus onverstoord archeologisch niveau zich bevindt ter hoogte van de geplande werken is bijgevolg ook niet gekend, maar er kan verwacht worden dat zich in het beste geval een mozaïek van verstoorde en onverstoorde archeologische niveaus binnen deze zone bevindt.

3.2. Afweging verder vooronderzoek

De zone waar de geplande werken zullen plaatsvinden is heden nagenoeg volledig bebouwd of verhard. De geplande bodemingrepen zijn het afbreken van delen van de verouderde loodsen en kantoren en vervangen door nieuwe loodsen en kantoren op min of meer dezelfde plaats, met een uitbreiding naar een zone die heden verhard is. Daarnaast wordt de verharding rond de gebouwen grotendeels verwijderd en opnieuw aangelegd. Met uitzondering van een enkele vierkante meters in het noordwesten, en de zone waar de zuidwestelijke infiltratiegracht gepland is, is nergens ter hoogte van de zone van geplande werken de bodem onaangeroerd.

Voor de periode voor de 18^{de} eeuw kan de aan-of afwezigheid van een archeologische site niet gestaafd worden. De geplande werken zullen echter plaatsvinden op een zone die heden bebouwd en verhard is. In welke mate dit een destructieve invloed heeft gehad op eventueel aanwezig archeologisch erfgoed is niet eenduidig gekend, maar er kan vermoed wordt dat dit minstens een negatieve invloed heeft gehad op de gaafheid van een eventueel aanwezige site. Vermoedelijk zal het de zone van de geplande werken gekenmerkt worden door een mozaïek van bewaarde en verstoorde archeologische niveaus. Dit verlaagt het archeologisch kennispotentieel van een verder archeologisch onderzoek aanzienlijk. De geplande werken zijn hoofdzakelijk de vervanging van kantoorgebouwen door nieuwe

kantoorgebouwen, de vervanging van loodsen door nieuwe loodsen en de vervanging van verharding door nieuwe verharding. Enkel de zone van de zuidwestelijke infiltratiegracht is wellicht onverstoord. Echter betreft dit slechts 137,5 m². Wanneer de kosten-batenanalyse gemaakt wordt, is het duidelijk dat een eerder magere potentiële kenniswinst van een archeologisch onderzoek in de zone van de geplande werken niet kan opwegen tegenover de kost van een verder archeologisch onderzoek. Op basis van die afweging wordt geen verder onderzoek geadviseerd.

3.3. Beantwoording onderzoeksvragen

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?

Voor het projectgebied zelf zijn geen archeologische gegevens gekend.

- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?

De zone waar de geplande werken zullen plaatsvinden is heden bebouwd of verhard. De mate van verstoring ten gevolge daarvan is niet gekend. Vermoedelijk is het terrein verstoord ter hoogte van de huidige bedrijfsgebouwen. Ter hoogte van de verharding is niet gekend of het archeologische niveau verstoord is. De zone ter hoogte van de zuidwestelijke infiltratiegracht is wellicht onverstoord.

- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?

De Quartair geologische kaart geeft aan dat in de zone aan de Zuidbeek holocene fluviatiele sedimenten voorkomen bovenop de pleistocene sequentie. Mogelijk kunnen zich daar dus afgedekte archeologische niveaus met betrekking tot de steentijden bevinden. Echter is de bodem reeds verhard in deze zone waar de sedimenten voorkomen en de geplande werken zullen plaatsvinden. In hoeverre de bodemopbouw onder de verharding nog intact is, is ongekend.

- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?

De zone waar de geplande werken (ca. 12 879m²) zullen plaatsvinden is heden bebouwd of verhard. De geplande werken betreffen de afbraak en heropbouw van kantoorgebouwen; de afbraak, heropbouw en uitbreiding van ateliergebouwen, de afbraak en aanleg van een nieuwe loods, de heraanleg van verharding, het aanleggen van een nieuwe loskade en het graven van een infiltratiegracht. De impact op het bodemarchief is nog niet gekend, daar de diepte van fundering e.d. afhangt van nog uit te voeren sonderingen. Echter zal minstens een deel van het bodemarchief reeds vernield zijn door de huidige aanwezige bebouwing en verharding, waardoor in het beste geval een mozaïek van zones met bewaard en vernield bodemarchief aanwezig is. De verharding wordt aangelegd op het niveau van de huidige verharding, wat geen verder verstoring met zich mee zal brengen indien het bodemarchief nog bewaard zou zijn. De geplande infiltratiegrachten zullen wel

het bodemarchief vernielen indien dit nog niet verstoord zou zijn, daar deze 2,5 à 3m uitgegraven wordt. De zuidwestelijke gracht (137,50m²) zal met zekerheid het bodemarchief verstoren daar deze op onaangeroerde grond ingeplant is.

- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?

De aan- of afwezigheid van een archeologische site kan niet vastgesteld worden op basis van het bureauonderzoek. Gezien de aanwezige bebouwing en verharding is de kans echter zeer klein dat zich een onverstoord archeologische site bevindt ter hoogte van het plangebied. Indien zich een archeologische site bevond ter hoogte van de zone van de geplande werken, is wellicht slechts een mozaïek van de site bewaard. De waarde van zulk een site is bijgevolg eerder laag.

- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

Niet van toepassing.

4. Samenvatting

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag te Aalst Kwalestraat 65A, gelegen buiten woon- of recreatiegebied, waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 5000m² of meer betreft en de initiatiefnemer een privaatrechtelijke persoon is, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog. Het plangebied (ca. 2,8ha) bevindt zich in de Aalsterse deelgemeente Nieuwerkerken, tussen de Kwalestraat in het noordwesten en de E40 in het noordoosten. De (zuid)oostelijke grens wordt gevormd door de Zuidbeek. De kadastrale percelen die deel uitmaken van het plangebied zijn terug te vinden onder Aalst (Nieuwerkerken), afdeling 13, sectie B, perceel nrs. 146B/2, 152C, 152D, 153C, 156L, 156M, 159D, 327A, 327/2, 339A.

Op de terreinen van het plangebied is een bedrijf gevestigd. De geplande werken betreffen de afbraak en heropbouw van kantoorgebouwen; de afbraak, heropbouw en uitbreiding van loodsdelen; en de heraanleg van verharding. De zone waar de geplande werken (ca. 12 879m²) zullen plaatsvinden is heden nagenoeg volledig bebouwd of verhard, met uitzondering van een zone waar de zuidwestelijke infiltratiegracht ingepland is.

Het plangebied bevindt zich op de oostelijke uitlopers van het Schelde-Dender Interfluvium, in het bekken van de Dender. Het helt af van noordwest naar zuidoost, richting de Zuidbeek toe. De zone nabij de beek is volgens de Quartair geologische kaart afgedekt door Holocene fluviatiele sedimenten. De bodem wordt in het westen getypeerd als een droge leembodem met textuur B horizont of weinig duidelijke kleur B horizont (Aba0). Naar de beek toe wordt de bodem iets natter (Aca0). Nabij de beek bevinden zich colluviale zwak gleyig lemige depressiegronden zonder profielontwikkeling (Acp). De beekvallei zelf bestaat een zeer natte, sterk gleyige leembodem met reductiehorizont, zonder profielontwikkeling (Afp).

Op het plangebied zelf is nog geen archeologisch onderzoek uitgevoerd. Historische kaarten tonen dat het plangebied onbewoond was vanaf 1777 (kaart van Ferarris) tot de 20^{ste} eeuw. Op de orthofoto van 1971 is het grote bedrijfsgebouw reeds bebouwd. De zone waar de werken zullen plaatsvinden is heden nagenoeg volledig bebouwd of verhard, hetgeen duidelijk blijkt uit de orthofoto van 2016. Vermoedelijk is het bodemarchief voor deze zones reeds (deels) vernield.

Hoewel niet uitgesloten kan worden dat er zich ter hoogte van de geplande werken een (deels) bewaarde archeologische site kan bevinden, wordt de kans hiertoe eerder laag ingeschat. In het beste geval zal zich hier een mozaïek van verstoorde en onverstoord archeologische niveaus bevinden. Het archeologisch kennispotentieel voor zulk een site is bijgevolg laag. Na het afwegen van de kosten en baten wordt daarom geen verder archeologisch geadviseerd.

5. Bibliografie

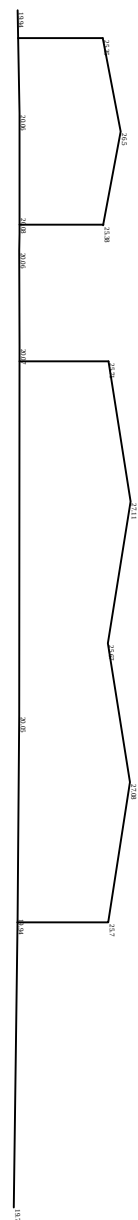
- <https://inventaris.onroenderfgoed.be>
- CALLEBAUT D., 1976. Nieuwerkerken (O-VI): Romeins, in: *Archeologie 1976/2*, p80.
- D'HUYVETTER C., DE LONGIE B., EEMAN M., LINTERS A., 1978. Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie Oost-Vlaanderen, Arrondissement Aalst, *Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 5N1 (A-G)*, Brussel - Gent.
- DE TURCK H., 1981. *Archeologisch onderzoek van de stad Aalst-Linkeroever*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Gent.
- JACOBS P., DE CEUKELAIRE M., DE BREUCK W., DE MOOR G., DE GEYTER G., 1996. Toelichtingen bij de geologische kaart van België, Vlaams Gewest, Kaartblad 22 Gent (1/50.000). Belgische Geologische Dienst en Ministerie Vlaamse Gemeenschap, Administratie Economie, Afdeling Natuurlijke Rijkdommen en Energie.
- LALOO P., SERGANT J., MIKKELSEN J., ALLEMEERSCH L., 2014, *Aalst Sieseghemkouter. Rapportage van het archeologisch proefsleuvenonderzoek 10-11 februari 2014*, GATE-rapport 70, Evergem.
- SERGANT J., 1995. *Een onderzoek naar de steentijd in het Aalsterse*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Gent.
- VAN GEIT., 1987. *Archeologisch onderzoek van de gemeente Erembodegem*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Gent.
- VERMEIRE, S., DE MOOR, G., ADAMS, R., 1999. *Quartairgeologische Kaart van België, Vlaams Gewest, Verklarende tekst bij het Kaartblad (22) Gent (1/50.000)*. Haecon n.v, rapport AKG1741/00089, in opdracht van Ministerie Vlaamse Gemeenschap, Departement EWBA Administratie Economie, Afdeling Natuurlijke Rijkdommen en Energie.

6. Bijlages

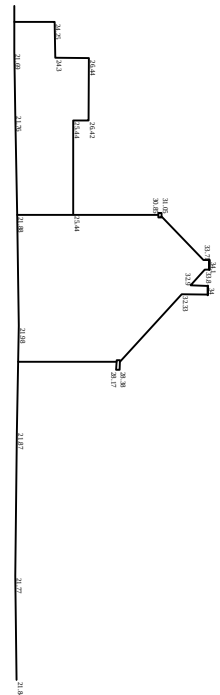
- Figurenlijst

Figuur 1 Uitsnede uit het kadasterplan (bron: geopunt.be).	7
Figuur 2 Orthofoto 2016 (bron: geopunt.be).	8
Figuur 3 Uitsnede uit inplantingsplan (bron: initiatiefnemer).	10
Figuur 4 Weergave van de geplande werken op de orthofoto 2016 (bron: geopunt.be)	10
Figuur 5 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).	11
Figuur 6 Detailopname van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).	12
Figuur 7 Zicht op het kadasterplan met aanduiding van de perceelsnummers (bron: geopunt.be). ...	12
Figuur 8 Zicht op de bodemgebruikskaat met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be)...	13
Figuur 9 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be).	14
Figuur 10 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be).	15
Figuur 11 Detailopname van het Digitaal Hoogtemodel met de twee hoogteprofielen (bron: AGIV).	15
Figuur 12 Zicht op de Potentiële bodemerosiekaart (bron: geopunt.be).	16
Figuur 13 Zicht op de bodemkaart (bron: DOV).	17
Figuur 14 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).	18
Figuur 15 Uitsnede uit de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).	19
Figuur 16 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).	19
Figuur 17 Uitsnede uit de Ferrariskaart (bron: geopunt.be).	21
Figuur 18 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (bron: geopunt.be).	21
Figuur 19 Uitsnede uit de kaart van Popp (bron: geopunt.be).	22
Figuur 20 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen (bron: geopunt.be).	23
Figuur 21 Uitsnede uit de Topografische kaart van 1893 (bron: cartesius.be en NGI).	23
Figuur 22 Uitsnede uit de Topografische kaart van 1938 (bron: cartesius.be en NGI).	24
Figuur 23 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).	24
Figuur 24 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1979- 1990 (bron: geopunt.be).	25
Figuur 25 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2016 (bron: geopunt.be).	25
Figuur 26 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (bron: geopunt.be en CAI).	26
Bijlagen 1, 2 en 3 Geplande werken (bron: initiatiefnemer)	

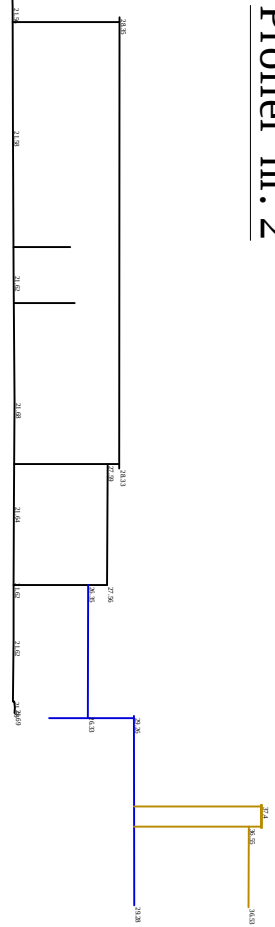
Profiel nr. 4



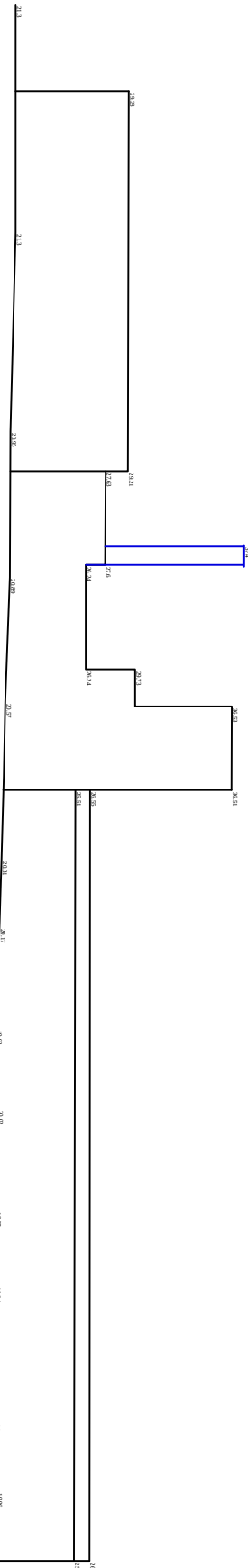
Profiel nr. 1



Profiel nr. 2



Profiel nr. 3



Stad AALST (Nieuwerkerken)

13de Afdeling Sectie B ms. 146/B/2, 152/D, 153/C 156/L, 156/M, 159/D, 327/A, 327/2, & 339/A
Schaal: 1/500

Plan opgemaakt door ondergetekende, de 17/11/2016

WILLY DE ROUCK
Betroffend landmeter - Expert versigeld LAN 040572
Hooglaanweg 31 9450 HAALTERT
Tel. 053/83.24.50
willy.derouck@skynet.be
Fax. 053/83.14.30
Mob. 0475/70.71.83

LEGENDE PUNTEN

- WEGWIJZER
- BESTAANDE GRENSPAAL
- INSPECTIETUUT ROND
- INSPECTIETUUT VERKANT
- VERLICHTINGSPAAL
- BRANDARM
- DEKSEL DIVERSE
- WATERSLIJCKER DIVERS
- KAST ELECTRICITEIT
- KAST GAS
- BOOM
- NIJCHOPPIE
- DOSSIERNUMMER

KADASTRAAL UITTREKSEL
Schaal: 1/1.250

"© De Algemene Administratie van de Patrimoniumdocumentatie is enige eigenaar van de kadastrale gegevens 1.1.2015 die op dit document voorkomen"

